HOVO
Noord-Nederland

Het cursusaanbod van HOVO Noord-Nederland vindt u ook op www.hovonoordnederland.nl

WINTER & VOORJAAR

2027

Hovo Noord-Nederland

Coördinatie en programma
Mw. dr. Annelies Noordhof-Hoorn

Secretariaat en cursusadministratie
Mw. Elles Veldhuis
Mw. Silvia Bruins

Bestuur
Dhr. prof. dr. D.J. Wolffram, voorzitter
Mw. drs. A.H. Webbink, secretaris
Dhr. drs. R. Makkinga, penningmeester
Dhr. J. Postma, MBA, lid
Mw. drs. R.A. Coumou, lid

Hovo-bureau

Telefoon
(050) 363 65 97

Email
hovo@rug.nl

Postadres
Postbus 72, 9700 AB Groningen

Bezoekadres
Oude Boteringestraat 34
9712 GK Groningen
Kamer 0014

Openingstijden secretariaat
Het secretariaat is geopend van maandag t/m donderdag, van 10.00 tot 12.00 uur. Gedurende deze uren zijn wij ook telefonisch bereikbaar.

Vakanties
Het HOVO-bureau is gesloten tijdens de Kerstvakantie (19 december 2026 t/m 3 januari 2027) en de Meivakantie (24 april t/m 2 mei 2027). Uiteraard kunt u zich via onze website gewoon inschrijven voor een cursus.

Grafische vormgeving
AtweeA, Foelke Vos

Cursusprogramma winter-voorjaar 2027

In deze cursusgids vindt u het cursusprogramma van HOVO Noord-Nederland voor de periode januari t/m juli 2027. De meeste cursussen beginnen eind januari of begin februari. Enkele cursussen starten in maart. Het zomerprogramma loopt van mei t/m juli 2027. Ten slotte zijn er enkele themadagen en een lezing opgenomen in de gids.
U kunt zich inschrijven voor cursussen op locatie in Groningen, Leeuwarden en Assen. Sommige cursussen kunt u ook online volgen. U kunt deze dus, indien gewenst, thuis via uw computer volgen. In de inhoudsopgave ziet u welke cursussen ook online worden aangeboden. U hoeft dit bij uw inschrijving niet apart aan te geven.

HOVO-website & Nieuwsbrief
In deze papieren cursusgids vindt u een samenvatting van alle cursussen en informatie over de data en tijden waarop deze worden gegeven. Meer informatie over de inhoud van de verschillende colleges vindt u op onze website. Eventuele wijzigingen en aanvullingen worden daar ook bekendgemaakt. Het is daarom verstandig om altijd ook de informatie op de website te raadplegen voordat u zich definitief inschrijft. Veel (nieuwe) informatie verschijnt regelmatig in onze digitale nieuwsbrief. Daarin houden wij u op de hoogte van later toegevoegde lezingen, studiedagen en cursussen. Wij raden u daarom aan zich te abonneren op de nieuwsbrief. We verwachten in het voorjaar zeker nog een aantal lezingen en themadagen via de nieuwsbrief aan te kondigen, waaronder een themadag in Leeuwarden.

Inschrijven
U kunt zich inschrijven via onze website. Dit kan altijd, ook tijdens vakanties en buiten kantoortijden. Telefonisch inschrijven is in principe niet mogelijk, maar wij helpen u graag als het inschrijven niet lukt. Hiervoor kunt u van maandag t/m donderdag tussen 10.00 en 12.00 uur bellen of een e-mail sturen. Na uw inschrijving ontvangt u automatisch een inschrijfbevestiging in uw mailbox. Mocht u dit bericht niet ontvangen, neemt u dan contact met ons op. De definitieve cursusinformatie ontvangt u uiterlijk in de week vóór aanvang van de cursus.

Vakanties
Tijdens de vakanties kunt u zich gewoon inschrijven voor een cursus. Wij zijn dan telefonisch niet of minder goed bereikbaar. Uw e-mail wordt in deze periode wel regelmatig gelezen en beantwoord; houdt u echter rekening met een langere responstijd.

Wij wensen u een mooi studieseizoen!
Bestuur en medewerkers HOVO Noord-Nederland

Programma Groningen

cursus ook online

Themadagen

27WV-1G00-T1	Nederlandse kunstenaarskolonies Laren, Volendam, Domburg en Bergen rond 1900		8
27WV-1G00-T2	'Aus Liebe will mein Heiland sterben' De Matthäus-Passion van Bach 300 jaar		9
27WV-1G00-T3	De Bijbel in één dag		10

Filosofie

27WV-1G01	Mens, dier, AI: veranderingen van het mensbeeld	🖵	11
27WV-1G02	Troost	🖵	12
27WV-1G03	De 'Dialogen' van Seneca		13
27WV-1G04	Levensfilosofie oost ↔ west		14
27WV-1G05	Inleiding tot de filosofie van de geest		15

Geschiedenis

27WV-1G06	Bourgondië: van grensgebied tot Europese grootmacht	🖵	16
27WV-1G07	Geschiedenis en geopolitiek van de Zwarte Zee	🖵	17
27WV-1G08	De Atlantikwall		18
27WV-1G09	De politieke cultuur in Nederland in de periode 1917-2026		19
27WV-1G10	Biografie in barre tijden		20

Kunst- en cultuurgeschiedenis

27WV-1G11	Vrouwelijke wegbereiders van het modernisme		21
27WV-1G12	Reis naar het Deense Skagen		22
27WV-1G13	Kunstduo's		23
27WV-1G14	Richard Wagner en Ludwig II		24
27WV-1G15	... uit Europa verdreven, uit Azië ...		25

Taal en cultuur

27WV-1G16	Klassiek Grieks: vervolgcursus		26
27WV-1G17	Basiscursus Latijn (vervolg)		27
27WV-1G18	Latijn		28
27WV-1G19	Lezen met een vergrootglas (2)		29

Muziek en theater

27WV-1G20	'Viva Verdi! (II)'		30
27WV-1G21	Muzikale onafhankelijkheid in tijden van conflict en repressie		31

Mens en maatschappij

27WV-1G22	Frankrijk aan de vooravond van de presidentsverkiezingen		32
27WV-1G23	Een verkenning van de Chinese Tuin		33

Natuurwetenschap

27WV-1G24	Geologie en Energietransitie		34
27WV-1G25	Evolutie: van eerste cel tot laatste mens		35
27WV-1G26	Moderne Wetenschap en Technologie		36

Programma Friesland

Filosofie

27WV-2F01	Levensfilosofie oost ↔ west		38
27WV-2F02	Inleiding tot de filosofie van de geest		39

Geschiedenis

27WV-2F03	Geschiedenis van het lichaam		40
27WV-2F04	Van Republiek tot Koninkrijk 1747-1848		41
27WV-2F05	Democratie onder druk	🖵	42
27WV-2F06	Biografie in barre tijden		43

cursus ook online

Kunst- en cultuurgeschiedenis

27WV-2F07	Kunst en de Bijbel	44
27WV-2F08	Art Nouveau nader bekeken	45
27WV-2F09	Reis naar het Deense Skagen	46

Taal en cultuur

27WV-2F10	Strijd om Troje - begin van de Europese literatuur	47

Muziek en theater

27WV-2F11	Goden en Helden	48
27WV-2F12	Muzikale onafhankelijkheid in tijden van conflict en repressie	49

Mens en maatschappij

27WV-2F13	Voedselzekerheid en het Milieu	50
27WV-2F14	De huidige wereldwijde opmars van autocraten	51

Natuurwetenschap

27WV-2F15	De geleedpotigen: insecten en andere kriebelbeestjes	52

Programma Drenthe

Geschiedenis

27WV-3D01	Moslims en Joden in de Middeleeuwen	54

Kunst- en cultuurgeschiedenis

27WV-3D02	Kunstduo's	55
27WV-3D03	Reis naar het Deense Skagen	56
27WV-3D04	Art Nouveau in vier wereldsteden	57
27WV-3D05	Verborgen Verhalen	58

Taal en cultuur

27WV-3D06	De Finse 'Kalevala' en verwante epen	59

Mens en maatschappij

27WV-3D07	Psychologie van emoties	60
27WV-3D08	De huidige wereldwijde opmars van autocraten	61

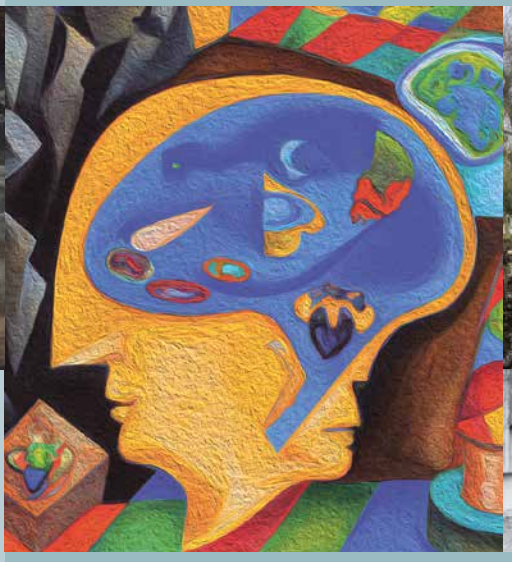
Zomeraanbod

27VZ-1G01	Van Berlage tot Reitsema	64
27VZ-1G02	Leipzig en Dresden: sporen van verleden en heden	65
27VZ-1G03	Plantevolutie en systematiek	66
27VZ-1G04	Plantenecologie en biodiversiteit	67
27VZ-2F00-L1	Wat is er toch aan de hand met Groenland?	68

Inschrijfprocedure 70
Algemene voorwaarden 71

Groningen

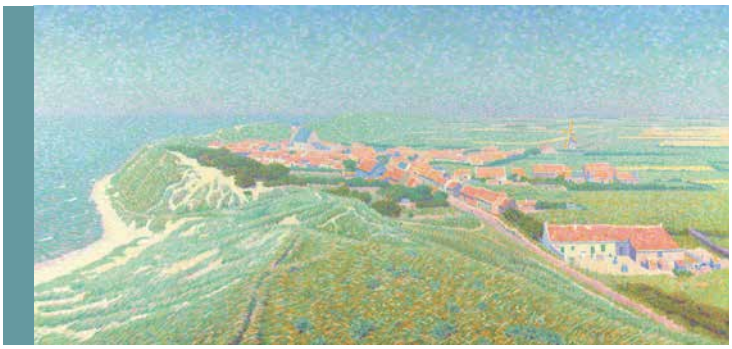

Nederlandse kunstenaarskolonies Laren, Volendam, Domburg en Bergen rond 1900

Schilderachtige huisjes, 'naïeve' bewoners en betoverende landschappen: dát zochten kunstenaars in de 19e en 20e eeuw, terwijl de wereld door de industrialisatie razendsnel veranderde. Rond 1900 werd het populair om als schilder te werken in plattelands- en vissersdorpen. In Nederland ontstonden kunstenaarsgemeenschappen in zo'n veertien dorpen, waarvan enkele uitgroeiden tot een 'school' en anderen tot een internationale ontmoetingsplek.

Rond 1900 streken kunstenaars neer in dorpen waar zij oude landschappen en dorpsbewoners weergaven in een keur aan moderne stijlen. Door de kunstenaarsgemeenschappen in Laren, Volendam, Domburg en Bergen te bestuderen, ontvouwt zich een wervelende reis langs wat er met verf en doek tot stand werd gebracht. Maak kennis met Jozef Israëls, Anton Mauve, Jan Toorop, Jacoba van Heemskerck, Leo Gestel, Charley Toorop en vele anderen.

De eerste kunstenaars die Laren ontdekten waren schilders van de Haagse School. Anderen volgden, van behoudend tot vernieuwend, zoals bijvoorbeeld Piet Mondriaan. Mondriaan was ook een graag geziene gast in Domburg, waar zich een levendige gemeenschap rond Jan Toorop had ontwikkeld. De kunstenaars die neerstreken in Volendam waren vooral buitenlanders. In het Noord-Hollandse Bergen vestigden zich kunstenaars als Charley Toorop, Leo Gestel en Henri Le Fauconnier. Hier kreeg vooral het expressionisme vorm, bekend als de Bergense School.

Tijdens deze studiedag schetst docent Heleen Niele het ontstaan van deze kunstenaarsgemeenschappen en belicht zij de belangrijkste kunstenaars. Kunststromingen als de Haagse School, luminisme, kubisme, symbolisme en expressionisme komen daarbij aan bod.

Cursusnummer
27WV-1G00-T1

Docent
Drs. Heleen Niele studeerde cultuurwetenschappen en geeft met veel plezier cursussen over kunst en geschiedenis. Ze vertelt aanstekelijk en met humor. Daarmee weet ze menig cursist te inspireren tot verdere ontdekkingstochten, soms ook onder haar begeleiding als cultureel reisleider.

Cursusvorm
Themadag

Datum
Donderdag 14 januari

Tijd
10.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 82,50

Inschrijven voor
14 januari 2027

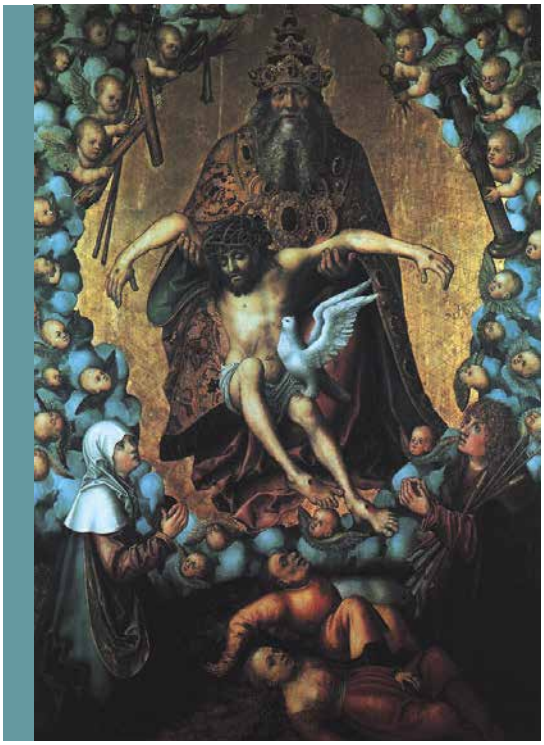
Opmerkingen
De themadag is inclusief koffie/thee en een eenvoudige lunch.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Ferdinand Hart Nibbrig, Gezicht op Zoutelande, 1910-1912 (Rijksmuseum).

‘Aus Liebe will mein Heiland sterben’

De Matthäus-Passion van Bach 300 jaar

De traditionele Bach-themadag van Marcel Zwitser is in de lijdensweek van 2027 gewijd aan de Matthäus-Passion. Sinds ca. 1975 gaat de Bach-wetenschap ervan uit dat Johann Sebastian Bach (1685-1750) zijn Matthäus-Passion (BWV 244) voor de eerste keer uitvoerde op Goede Vrijdag 1727. Dat betekent dat het dit jaar 300 jaar geleden is dat Bachs grote passie voor het eerst in de wereld klonk!

Tijdens deze themadag zal de docent onder meer ingaan op de ontstaans- en revisiegeschiedenis van de *Matthäus-Passion*. Tevens zal hij theologische achtergronden van het werk bespreken. Anders dan bij de eerder gecomponeerde *Johannes-Passion* werden de teksten voor de aria’s speciaal voor Bachs nieuw te componeren passie geschreven en wel door de stadsdichter Picander. De Bach-wetenschap heeft zich erover verbaasd dat de kwaliteit van Picanders teksten voor de *Matthäus-Passion* zoveel beter is dan al het andere dat hij heeft geschreven. De docent zal uiteenzetten hoe dit wonderlijke gegeven kan worden verklaard. En natuurlijk zal de docent diverse muzikale fragmenten in detail bespreken en krijgt u de gelegenheid tal van delen uit Bachs onschatbare meesterwerk (opnieuw) te beluisteren.

Cursusnummer
27WV-1G00-T2

Docent
Dr. Marcel S. Zwitser studeerde muziektheorie en muziekwetenschap en rondde zijn opleiding af met een postdoctorale lerarenopleiding muziek. In 2012 promoveerde hij aan de Universiteit van Utrecht op een interdisciplinair proefschrift muziekwetenschap en historische theologie. www.marcelzwitser.nl

Cursusvorm
Themadag

Data
Woensdag 24 maart

Tijd
10.00 - 15.00 uur

Cursusprijs
€ 82,50

Inschrijven voor
24 maart 2027

Opmerkingen
De themadag is inclusief koffie/thee en een eenvoudige lunch.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
The Trinity, c.1515, Lucas Cranach the Elder (WikiArt).

De Bijbel in één dag Reinier Sonneveld

De belangrijkste verhalen, hun samenhang en betekenis

'De Bijbel in één dag' is een stoomcursus over het invloedrijkste boek op aarde. De 100 belangrijkste verhalen worden kleurrijk en met humor verteld, in een heldere samenhang, telkens met bijpassende kunstwerken uit heel diverse culturen. Ideaal voor wie weinig kent van de Bijbel, maar ook wie ermee is opgegroeid ontdekt veel nieuws.

De Bijbel heeft onmiskenbaar een grote invloed op de Nederlandse samenleving gehad, die nog herkenbaar is in bijvoorbeeld gebouwen, schilderkunst en muziek. Wereldwijd speelt dit boek ook tegenwoordig een enorme rol, zoals in de Amerikaanse politiek of het Afrikaanse straatbeeld. Maar wat staat er eigenlijk in die Bijbel? Wat zijn de belangrijkste verhalen, ideeën en lijnen?

Na deze wervelende stoomcursus kun je bijvoorbeeld de religieuze kunstwerken beter interpreteren en ervan genieten. Bovendien ga je meer begrijpen van wat de mensen beweegt die zich door dit boek laten inspireren. Deze oude verhalen horen immers bij de 'geletterdheid' van een wereldburger. In vele politieke beslissingen en conflicten wereldwijd spelen die een grote rol. Na 'De Bijbel in één dag' kun je deze onderstroom in het dagelijkse nieuws beter plaatsen en je inleven in de belevingswereld van een groot deel van de wereldbevolking.

Cursusnummer
27WV-1G00-T3

Docent
Drs. Reinier Sonneveld is schrijver en religiewetenschapper. Er werden 17 boeken van hem uitgegeven, romans en populairwetenschappelijke boeken, waarvan er ruim 250.000 werden verkocht.

Cursusvorm
Themadag

Data
Donderdag 15 april

Tijd
10.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 82,50

Inschrijven voor
15 april 2027

Opmerkingen
De themadag is inclusief koffie/thee en een eenvoudige lunch.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Het aards paradijs met de zondeval van Adam en Eva, Jan Brueghel de Oude en Peter Paul Rubens (WikiCommons).

Mens, dier, AI: veranderingen van het mensbeeld

Wie zijn we als mens en waarom doet dat er toe?

Veel van wat ooit typisch menselijk geacht werd blijken dieren ook te kunnen. En ons unieke talent waarbij het rationele denken via taal wordt overgedragen op anderen lijkt nu te worden overvleugeld door AI. Hoogste tijd om na te denken over of en waarin de mens uniek is en hoe we dat kunnen behouden in deze snelle ontwikkelingen.

De mens heeft zijn hele schrijvende en denkende geschiedenis moeite gedaan zichzelf als soort te definiëren. Filosofen hebben over mensen nagedacht als tussen dieren en goden instaande vrije wezens, maar ook als onderdeel van de gedetermineerde natuur zonder vrije wil.

Die mensbeelden zijn niet vrijblijvend. Ze vormen een blauwdruk van waarden en gedragingen die mensen in stand willen houden. Mensbeelden gaan niet alleen over wat mensen zijn, maar impliceren altijd wat mensen zouden moeten zijn of doen. Er is dus altijd ethiek in een mensbeeld.

Zeker in deze tijd van snelle ontwikkelingen bieden mensbeelden weinig houvast. Onderzoekers claimen enerzijds kenmerken of gedragingen als uniek menselijk. Anderzijds zijn er onderzoekers die deze kenmerken of gedragingen ook toeschrijven aan de natuur of de AI.

We gaan onderzoeken wat de waarde van deze claims is en welke gevolgen ze hebben voor het nadenken over wie of wat de mens is.

Gastdocenten
Tijdens deze cursus geven twee gastdocenten ieder één college vanuit hun onderzoeksgebied.

Cursusnummer
27WV-1G01

Docent
Drs. Petra Bolhuis studeerde filosofie aan de RUG. Zij is al vele jaren als docent bij HOVO Noord-Nederland werkzaam. De mens en het menselijk gedrag in de samenleving staan centraal in de cursussen van Petra Bolhuis.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 27 januari t/m 7 april, 24 februari vervalt. Reservedatum: 14 april.

Tijd
10.00 - 12.15 uur

Cursusprijs
€ 285,00

Inschrijven voor
20 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Dagmarillustrations

Troost

Een pallet van denkbeelden over troost geven en ontvangen vanuit filosofisch perspectief

'We bevinden ons in een wereld waarin we niet thuis zijn, maar waarbinnen we ons verstoten voelen, onvolmaakt en gekweld door een onbestemd verlangen. (...) Daarin liggen de wortels van ons verlangen naar troost - de behoefte om één te zijn met de wereld, zonder de kostbare gift van het bewustzijn of het onderscheid tussen goed en kwaad te hoeven verliezen.' (Roger Scruton)

Door liefde en vriendschap, door onze binding aan unieke en onvervangbare mensen en situaties, zijn wij mensen kwetsbaar voor lijden, schrijft Nussbaum in *De breekbaarheid van het goede*. Die kwetsbaarheid kunnen we niet opheffen zonder onze menselijkheid kwijt te raken. Maar hoe gaan we om met die kwetsbaarheid?

Troost raakt aan individueel lijden, maar de bronnen van troost zijn universeel. De Canadese denker Michael Ignatieff bespreekt in zijn boek *Troost* onder meer Stoïcijnse denkers, Camus, Rilke, Achmatova, Mahler, Montaigne en Job.

We beginnen met een korte inventarisatie van wat met troost bedoeld kan worden. Daarna lezen we diverse denkers en kunstenaars die verschillende opvattingen en denkbeelden vertegenwoordigen.

Zo is er troost in het verzet tegen je lot, maar ook in het aanvaarden daarvan. Hoe troosten we onszelf en elkaar met de onrechtvaardigheid van het lot? Welke rol speelt religie en welke rol spelen medemensen? Troost kan gevonden worden in verstilling en in politieke actie. En hoe is het mogelijk dat mensen van nu nog steeds troost kunnen putten uit eeuwenoude teksten of muziek? Met de teksten die Ignatieff verzamelde en aanvulling daarop, lezen we waar mensen hun kracht vandaan halen om door te gaan in zware tijden. Op die manier krijgen we een palet van wat troost kan zijn.

Cursusnummer
27WV-1G02

Docent
Drs. Petra Bolhuis studeerde filosofie aan de RUG. Zij is al vele jaren als docent bij HOVO Noord-Nederland werkzaam. De mens en het menselijk gedrag in de samenleving staan centraal in de cursussen van Petra Bolhuis.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 27 januari t/m 7 april, 24 februari vervalt. Reservedatum: 14 april.

Tijd
13.00 - 15.15 uur

Cursusprijs
€ 285,00

Inschrijven voor
20 januari 2027

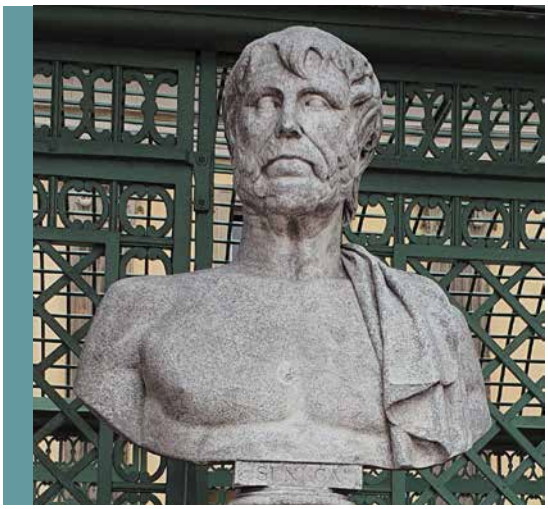
Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Dagmarillustrations.

De 'Dialogen' van Seneca

Over inzicht, wijsheid, onverstoorbaarheid en duurzaam geluk

Lucius Annaeus Seneca (4 v.Chr.-65 n.Chr.) staat bekend als een van de prominentste filosofen uit de Romeinse keizertijd. In talloze om hun fraaie stijl geprezen opstellen en brieven zette hij op toegankelijke wijze de beginselen van de stoïcijnse wijsbegeerte uiteen. Een befaamde proeve van zijn schrijverschap en levenskunst vormen zijn *Dialogen*, een verzameling van filosofische traktaten, die handelen over de centrale vragen van het leven.

Geboren in Cordoba kort voor het begin van onze jaartelling beproefde Seneca na een studie in de retorica in Rome zijn geluk als schrijver. Hij las en bewonderde Cicero en Vergilius en deelde hun verering van het Latijn boven het Grieks. Daarnaast raakte hij betrokken bij en uiteindelijk verstrikt in de Romeinse politiek. Als opvoeder van de latere keizer Nero ontwikkelde hij zich aanvankelijk tot diens belangrijkste raadgever en vervulde hij zelfs enige tijd het ambt van consul, de hoogste politieke functie na de keizer. Die eervolle betrekking bood echter geen blijvende bescherming tegen de waan van Nero, die hem uiteindelijk op beschuldiging van betrokkenheid bij een moordcomplot in 65 n.Chr. tot zelfmoord dwong.

Seneca vervaardigde een indrukwekkend oeuvre, dat bestaat uit brieven, verhandelingen en tragedies. Als wijsgeer vergaarde hij bovenal roem door zijn moraal-filosofische beschouwingen, waarvan een twaalftal na zijn dood werd gebundeld en uitgegeven onder de titel *Dialogi*.

Cursusnummer
27WV-1G03

Docent
Drs. Arend Klaas Jagersma studeerde filosofie aan de VU in Amsterdam en was onderzoeker en docent aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de RUG. Sinds 1996 verzorgt hij colleges voor meerdere hovo-instellingen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 22 januari t/m 9 april, 26 februari en 26 maart vervallen.

Tijd
14.15-16.00 uur

Cursusprijs
€ 285,00

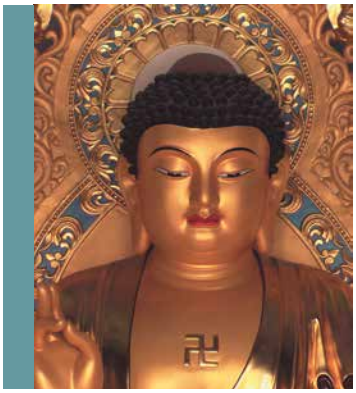
Inschrijven voor
15 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Seneca (Wikimedia Commons).

Levensfilosofie oost ↔ west

Tijdloze antwoorden op moderne levensvragen

Terwijl China en India zich ontwikkelen tot moderne economieën, zoeken westerlingen juist inspiratie in de oosterse filosofie. Deze lijkt een levenshouding te propageren die ons vreemd is. Maar ook de antieke westerse filosofie blijkt een rijke bron voor (levens)wijsheid. Sterker nog: er zijn interessante dwarsverbanden te vinden tussen de oosterse en westerse filosofie. We kampen immers met dezelfde levensvragen als mensen uit het verleden.

Niet alleen op spiritueel vlak, maar vooral ook op filosofisch gebied is het oosterse denken voor ons interessant. Bijvoorbeeld waar het onze opvattingen over taal, identiteit of objectieve kennis betreft. Waar het westerse denken een 'beheersend denken' zou zijn, kenmerkt het tegenovergestelde de oosterse filosofie: i.p.v. dingen en doelen staan relaties en processen centraal, i.p.v. het absolute het relatieve, i.p.v. ‘het zijn’ de leegte, en i.p.v. de Waarheid de gegeven werkelijkheid.

Anders dan de stereotypering is het oosterse denken dus niet zweverig of abstract, maar benadrukt het juist het concrete, het praktische en het hier & nu. Terwijl wij met wetenschappelijke inzichten, concrete data, assertiviteitstrainingen, time- management, multi-tasking en een resultaat-gerichte mindset onze productiviteit en controle proberen te vergroten, wijst de antieke filosofie op een minder krampachtige omgang met ‘de dingen.’ Niet verwonderlijk dat we elementen daaruit vandaag de dag terug zien in bijvoorbeeld mindfulness, positieve psychologie en cognitieve gedragstherapieën.

In deze cursus zullen we te rade gaan bij de filosofie van het oude India (boeddhisme, hindoeïsme), China (confucianisme, taoïsme), Japan (zen-boeddhisme), de Grieks-Romeinse wereld (hedonisme, eudemonisme, cynisme, stoïcisme), en het moderne existentialisme en deugd-ethiek.

Cursusnummer
27WV-1G04

Docent
Drs. Edward van der Tuuk studeerde sociale filosofie, wetenschap & samenleving, en ethiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij studeerde af op de ethische implicaties van de wettelijke erkenning van 'intrinsieke waarde' in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en de Wet op de Dierproeven in relatie tot moderne biotechnologie. Hij verzorgt cursussen voor HOVO en andere instellingen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie en een excursie.

Data
Dinsdag 26 januari t/m 6 april, 23 februari vervalt.

Tijd
10.45 - 12.45 uur

Cursusprijs
€ 275,00

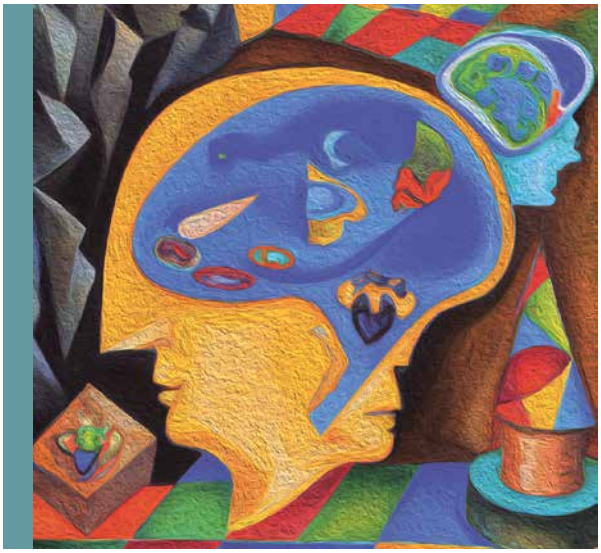
Inschrijven voor
19 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Wuquanshan Park, Lanzhou, Kansu, China 2008 (foto Edward van der Tuuk).

Inleiding tot de filosofie van de geest

Over brein, bewustzijn, en beleving

In een wereld die stormenderhand wordt overgenomen door kunstmatige intelligentie, doen aloude filosofische vragen zich opnieuw gelden: wat is bewustzijn, en waar bevindt het zich? Is dat wat we 'geest' noemen slechts een synoniem voor ons brein, of bestaat er toch zoiets als een fundamenteel onderscheid tussen het mentale en het fysieke? En kan er in een materialistisch wereldbeeld nog ruimte zijn voor wilsvrijheid? In een zoektocht naar antwoorden op deze (en andere) vragen neemt deze cursus ons mee van 'onze eigen' Descartes en de Franse verlichtingsfilosofen, naar de logisch positivisten van de Wiener Kreis en de grote namen van de naoorlogse Angelsaksische filosofie.

In de tweede helft van de 20e eeuw is een nieuwe filosofische discipline ontstaan: de filosofie van de geest (philosophy of mind). Dit vakgebied houdt zich bezig met de zogenaamde lichaam-geestproblematiek: filosofische kwesties die betrekking hebben op de mysterieuze relatie tussen het mentale en het fysieke. Hoewel sommige van zulke kwesties al werden aangesneden in de antieke filosofie, hebben de technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen van de 20e eeuw aanleiding gegeven tot allerlei nieuwe wijsgerige discussies. Deze reeks van zes colleges heeft tot doel om deze vaak complexe discussies te ontsluiten, en om de verbanden tussen de hedendaagse en klassieke thema's op te helderen. Daarnaast richten de colleges zich ook op de actualiteit, en in het bijzonder op de filosofische debatten die momenteel gevoerd worden over generatieve artificiële intelligentie.

Cursusnummer
27WV-1G05

Docent
Dr. Stefan Sleeuw is in 2023 gepromoveerd in de Filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen, op een proefschrift over de aard van (wetenschappelijk) begrip.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x)

Data
Donderdag 28 januari t/m 11 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
10:00 - 11:45 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
21 januari 2027

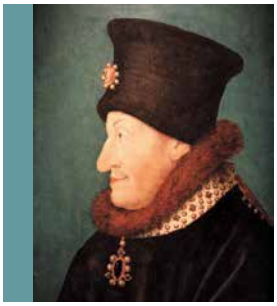
Opmerkingen
De cursus veronderstelt geen filosofische voorkennis. Wel is voldoende beheersing van de Engelse taal vereist, aangezien er deels gebruik gemaakt zal worden van Engelstalige (academische) literatuur.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Pop Art Cubism Mind in Cave by David S. Soriano (Wikimedia Commons).

Bourgondië: van grensgebied tot Europese grootmacht

Een vergeten wortel van de geschiedenis der Nederlanden

In deze cursus over de geschiedenis van Bourgondië maken we een reis door de eeuwen. We volgen de opkomst van het machtige Bourgondische rijk en maken kennis met de invloedrijke hertogen die een belangrijke rol speelden in de geschiedenis van de Lage Landen. We kijken naar steden als Brugge, Gent en Dijon, naar de Bourgondische hofcultuur en naar de bloei van kunst, handel en wetenschap. Daarbij wordt de internationale politiek niet vergeten.

Bourgondië spreekt nog altijd tot de verbeelding. Maar achter de beroemde wijnen, schilderachtige steden en rijke cultuur schuilt een fascinerende geschiedenis vol macht, ambitie, oorlog, kunst en intriges. We staan stil bij de vraag hoe Bourgondië uitgroeide tot één van de belangrijkste machtscentra van het laatmiddeleeuwse Europa — en waarom de Bourgondische erfenis vandaag nog steeds zichtbaar is. Oftewel, we analyseren de gemeenschappelijke historische wortel van de Nederlanden en Frankrijk waarbij zelfs een belangrijk deel van de Geschiedenis van het Huis Habsburg aan bod komt.

Programma

1 Wat is Bourgondië? (Oudheid – ca. 1000)
2 Het hertogdom Bourgondië wordt Frans (1000-1361)
3 Filips de Stoute en het ontstaan van een Bourgondische dynastie (1363-1404)
4 Jan zonder Vrees en de strijd om Frankrijk (1404-1419)
5 Filips de Goede: de Bourgondische Staat (1419-1467)
6 Het Bourgondische Hof; rijkdom, kunst en cultuur (1430-1477)
7 Karel de Stoute: het Bourgondische koninkrijk dat er niet kwam (146701477)
8 Maria van Bourgondië en de Habsburgse Erfenis (1477-1515)
9 Bourgondië onder de Habsburgers (1515-1648)
10 De Erfenis van Bourgondië (heden)

Cursusnummer
27WV-1G06

Docent
Prof. dr. Hans van Koningsbrugge is emeritus hoogleraar Russische geschiedenis en politiek en specialist in de Europese geschiedenis van de 18e eeuw. Hij is directeur van GIMOES.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 19 januari t/m 13 april, 16 februari, 9 maart en 6 april vervallen.

Tijd
14.00-16.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
12 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Portret van Filips de Stoute, anonieme kunstenaar (WikimediaCommons).

Geschiedenis en geopolitiek van de Zwarte Zee

Macht en conflict van Oudheid tot Poetin

De Zwarte Zee is een van de meest strategische gebieden van Europa, al millennia geclaimd door grootmachten. Ook vandaag weer: tijdens Ruslands oorlog tegen Oekraïne worden mijnen gelegd, graantransporten aangevallen, eilanden ingenomen en luchtruimen geschonden. Ondertussen buit president Erdogan de Turkse controle over de doorvaart van en naar deze binnenzee uit voor eigen gewin. Deze cursus belicht continuïteit én actualiteit van het gebied.

Er is niets nieuws onder de zon: al sinds de oudheid strijden grootmachten om de Zwarte Zee. Deze cruciale schakel tussen de steppen van Oost-Europa en Centraal-Azië en de Middellandse Zee ligt aan eeuwenoude handelsroutes. Dit maakt haar tot inzet van rivaliteit. In de Oudheid trokken Griekse kolonisten er naartoe, terwijl Romeinen, Grieken en Perzen om invloed vochten. In de Middeleeuwen stonden Byzantium en Perzië tegenover elkaar, terwijl Italiaanse handelssteden en de voorlopers van Rusland, Oekraïne en Polen zich nadrukkelijk in het gebied mengden. De vroegmoderne tijd bracht de opkomst van het machtige Ottomaanse Rijk, dat in de 18e en 19e eeuw fel werd beconcurreerd door Rusland — een strijd die ook andere Europese grootmachten dwong hun belangen veilig te stellen. Pas in 1936 bracht de Conventie van Montreux vrije doorvaart voor alle landen. Toch is de Zwarte Zee, zoals de actualiteit laat zien, nog altijd omstreden.

Cursusnummer
27WV-1G07

Docent
Dr. Nicolaas A. Kraft van Ermel-Nijland is historicus en gespecialiseerd in de contemporaine geschiedenis van Rusland, Oekraïne en Polen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Maandag 25 januari t/m 12 april, 22 februari en 29 maart vervallen.

Tijd
10.00-12.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
18 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Kaart van de Zwarte Zee uit 1590 door Abraham Ortelius (Wikimedia Commons).

De Atlantikwall

Hitlers onneembare verdedigingslinie aan de kust

In 1942 begint nazi-Duitsland met de bouw van de Atlantikwall, een enorme verdedigingslinie van 5200 kilometer langs de Europese kust. Hitler vreest een geallieerde invasie vanuit zee. Nadat de Duitse aanval op de Sovjet-Unie vastloopt door hevige tegenstand, modder en winter, besluit Hitler troepen aan de Atlantische kust anders in te zetten. Organisation Todt krijgt opdracht duizenden bunkers en verdedigingswerken te bouwen.

In de zomer van 1940 heeft nazi-Duitsland een groot deel van West-Europa veroverd. Alleen Groot-Brittannië blijft buiten Duitse controle. Langs het Kanaal worden daarom kustbatterijen gebouwd ter voorbereiding op een mogelijke invasie. Wanneer Duitsland de luchtslag om Engeland verliest, wordt deze invasie uitgesteld.

Hitler richt zijn aandacht vervolgens op de Sovjet-Unie. Op 22 juni 1941 begint Operatie Barbarossa, maar de Duitse opmars loopt vast door de enorme afstanden, herfstregens, modder en strenge winter. Hierdoor zijn veel meer Duitse troepen aan het oostfront nodig en die heeft hij niet.

Hitler besluit daarom de bunkerverdediging langs de Atlantische kust uit te breiden waardoor hij de Wehrmacht drastisch kan verminderen. De vrijgekomen troepen gaan naar het oostfront. Op 23 maart 1942 geeft hij Organisation Todt opdracht een enorme verdedigingslinie te bouwen: de Atlantikwall. Deze loopt van Noorwegen tot de Frans-Spaanse grens en wordt ongeveer 5200 kilometer lang. Het kustgebied wordt deels ontruimd en er worden duizenden zware bunkers en vele kleinere verdedigingswerken gebouwd.

Cursusnummer
27WV-1G08

Docent
Ynskje Penning is docent geschiedenis. Ze heeft talloze lezingen gegeven over de achtergronden van haar historische romans, waarvoor ze zeer uitgebreid onderzoek doet.

Cursusvorm
Hoorcollege (3x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 13 januari t/m 27 januari.

Tijd
14.00-16.00 uur

Cursusprijs
€ 100,00

Inschrijven voor
6 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Inspectie Duitse generaal kanon op de Beer , Rozenburg, Festung Hoek van Holland (NIMH).

De politieke cultuur in Nederland in de periode 1917-2026

Nederlanders en hun bestuurders in de lange 20ste eeuw

'Het kan wél', met dit motto wint Rob Jetten de verkiezingen van 2025. In 1917 kon het ook. Dat jaar slaagt het liberale kabinet Cort van der Linden erin, ondanks het ontbreken van een parlementaire meerderheid, met een nieuwe grondwet de grote politieke problemen van zijn tijd in één keer op te lossen. Hoe dit mogelijk was gaan we in deze cursus nader onderzoeken. Uiteraard is dit een van de vele onderwerpen die besproken zullen worden.

Na deze grondwetsherziening is er tijdens het interbellum sprake van een confessionele meerderheid in het parlement. Vanaf 1933 geeft de Antirevolutionair Hendrik Colijn leiding aan opeenvolgende kabinetten die Nederland door de economische crisis moeten loodsen. Harde bezuinigingen die vooral werklozen zwaar treffen vormen de kern van zijn beleid. Hiertegen ontstaat verzet bij zowel de SDAP als de NSB. Laatstgenoemde partij haalt vanuit het niets 8% bij de Statenverkiezingen van 1935 om vervolgens twee jaar later bij de Tweede Kamerverkiezingen de helft van zijn aanhang kwijt te raken. We zullen ingaan op de achtergronden van zowel succes als achteruitgang van deze partij. Hierbij kan een vergelijking met de huidige populistische partijen niet uitblijven. De maatschappelijke ellende van de jaren dertig zorgt er voor dat na de Tweede Wereldoorlog de rooms-rode kabinetten o.l.v. Willem Drees beginnen met de opbouw van de verzorgingsstaat. Nadat er in de jaren tachtig en negentig volop is omgebogen en geprivatiseerd zien we in 2002 de opkomst van Pim Fortuyn. Zijn gedachtengoed vindt navolging in partijen als de PVV en Forum voor Democratie. Zij zaaien vooral wantrouwen, negativisme en ontevredenheid. Op het kabinet Jetten rust de zware taak het vertrouwen in de politiek te herstellen.op de 20e en 21e eeuw, om vanuit hun gecompliceerde verleden het heden beter te kunnen verklaren.

Cursusnummer
27WV-1G09

Docent
Drs. Cindy Besselink heeft ruim veertig jaar ervaring in het voortgezet onderwijs, met name in de VWO bovenbouw. Haar aandacht gaat vooral uit naar de Nieuwste en Contemporaine Geschiedenis.

Cursusvorm
Hoorcollege (9x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Dinsdag 26 januari t/m 30 maart, 23 februari vervalt.

Tijd
13.00-15.00 uur

Cursusprijs
€ 250,00

Inschrijven voor
19 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Winnaar van de gemeenteraadsverkiezingen op 6 maart 2002 Pim Fortuyn (l) passeert PvdA-lijsttrekker Ad Melkert na het afsluitende TV debat (© ANP).

Biografie in barre tijden

Politiek, literatuur en geschiedenis

Voor het eerst op de Kermis alhier!
Nieuw. Nieuw.
Levende Fotographiën.
ENORM SUCCES.
Gedurende de Kermis is alhier gearriveerd
De Electrische Kinematograaf
en BIOGRAAF,
Standplaats Vischmarkt.

Hiermede hebben wij de eer het geachte publiek dezer gemeente en omstreken kennis te geven, dat wij zijn gearriveerd met de onovertroffen ELECTRISCHE KINEMATOGRAAF, zijnde een verbeterd systeem, waardoor het trillen voorkomen wordt.

De Machine geeft de beelden levensgroot en zeer duidelijk weer, zelfs zoo, dat men meent de Tooneelen in werkelijkheid te aanschouwen. De Salon is geheel naar de eischen des tijds ingericht en electrisch verlicht.

De nieuwste en prachtigste Tableaux zullen worden vertoond, als:

Het optrekken der Transvaalsche Boeren naar het oorlogsterrein. Het transporteeren van Engelsche krijgsgevangenen door de Boeren naar Pretoria. De aftocht der Engelsche Lanciers na den slag bij Modderrivier. Aankomst van den spoortrein te Pretoria. Een stierengevecht te Madrid (zeer interessant!) Gesnapte dieven, enz. enz. Meer dan 1000 verschillende tableaux!

Elk uur een voorstelling met afwisselend programma.
's-Middags Extra KINDERVOORSTELLING.
DE DIRECTIE, N. H. SCHINKEL.

Het genre biografie heeft zich de afgelopen tijd stormachtig ontwikkeld. Waar in de negentiende eeuw vooral 'mannen van betekenis' een biografie kregen, zijn de laatste decennia ook de voorheen minder zichtbare individuen een biografisch onderzoek waard gevonden met als resultaat nieuwe typen biografieën en steeds weer oplaaiende discussies. Hoe komt dat en welke rol spelen biografieën in het publieke domein?

De laatste jaren verschijnen aan de lopende band biografieën van politici, schrijvers, kunstenaars maar ook van popsterren en andere celebrities. Tegelijkertijd leidt geen type boek tot zoveel publieke verontwaardiging als de biografie. Of het nou een teleurgesteld familielid is, of een fan van een schrijver, steeds ontstaan in de media polemieken over hoe een persoon in zijn context 'bijgezet' moet worden.

Maar wat is een biografie? Wat is de taak van de biograaf? En bestaat de 'definitieve' biografie?

In deze collegereeks schetsen Jasmijn Oostwal en Hans Renders de geschiedenis van de biografie aan de hand van diverse thema's zoals biografie en politiek, ethiek, en religie, maar ook wordt nadrukkelijk de huidige stand van de biografie behandeld.

Cursusnummer
27WV-1G10

Docenten
Jasmijn Oostwal MA is historicus en als coördinator en docent sinds 2021 verbonden aan het Biografie Instituut.

Prof. dr. Hans Renders is hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie aan de Rijksuniversiteit Groningen en directeur van het Biografie Instituut. Criticus voor 'Met het Oog op Morgen' en EW Magazine.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 27 januari t/m 7 april, 24 februari vervalt.

Tijd
14.00-16.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
19 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Kinematograaf en biograaf Nieuwsblad Heusden en Altena, 25 april 1900.

Vrouwelijke wegbereiders van het modernisme

Beeldende kunst, design en architectuur

Ontdek de vrouwelijke wegbereiders van het modernisme. Laat u verrassen door hun leven en werk op het gebied van architectuur, Bauhaus, art deco, fotografie, schilder- en beeldhouwkunst. Ze worden geplaatst in de kunsthistorische, historische en sociaal-maatschappelijke context van hun tijd.

In de eerste helft van de twintigste eeuw hebben vrouwelijke kunstenaars de wereld van het modernisme veranderd. Ze verlegden grenzen, vochten voor erkenning en werkten ondanks hun talent en modernistische vernieuwingen in de schaduw van mannelijke collega's. Charlotte Perriand en Eileen Gray waren visionaire pioniers in de moderne architectuur en het meubeldesign. Zij veranderden radicaal de esthetiek van de twintigste eeuw door hun innovatieve toepassing van stalen buizen.

Textielontwerper Gunta Stölzl was de eerste vrouwelijke docent aan het Bauhaus en de befaamde ontwerper Marianne Brandt werd er hoofd van de metaalwerkplaats. De art deco wordt vertegenwoordigd door de portretkunst van internationaal icoon Tamara de Lempicka en de verfijnde sieraadontwerpen van Marie Zimmerman.

Beroemd om haar schilderijen van uitvergrote bloemen en desolate landschappen is Georgia O'Keeffe, een van de belangrijkste kunstenaars van het Amerikaans modernisme. Documentaire fotograaf Dorothea Lange is bekend om haar iconische foto's van de Grote Depressie en beeldhouwer Augusta Savage zette zich in voor gelijke rechten van Afro- Amerikaanse kunstenaars.

Cursusnummer
27WV-1G11

Docent
Drs. Miranda van Gelderen is kunsthistoricus. Zij doceert kunstgeschiedenis, geeft cursussen, lezingen en begeleidt stadswandelingen en excursies.

Cursusvorm
Hoorcollege (9x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 29 januari t/m 9 april, 26 februari en 26 maart vervallen

Tijd
14.15 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 250,00

Inschrijven voor
22 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Tamara de Lempicka, Autoportrait (Tamara in a Green Bugatti), 1929 (detail). Olieverf op paneel, 35 x 27 cm. Privécollectie, Zwitserland (Deze afbeelding: kleurenlithografie op papier (1991) naar originele schilderij).

Reis naar het Deense Skagen

Het beroemde licht en de veelzijdigheid van de kunstenaarskolonie

Skagen staat bekend om de meeste zonuren, het fantastische licht, de zeeën die bij elkaar komen én als kunstenaarskolonie. Vele kunstenaars, mannen en vrouwen, kwamen naar deze bijzondere plek om het zware vissersleven en de indrukwekkende natuur vast te leggen. Er ontstond een hechte groep die er samen voor zorgde dat er nu een museum met bijbehorende kunstenaarshuizen te bezoeken is. In deze cursus leer je hun leven en werk goed kennen. Natuurlijk is er ook aandacht voor de internationale context en thema's zoals vriendschappen, verzamelaars en de opbouw van een oeuvre. Ga je mee op reis?

Programma

1 De Deense weg
2 Anna en Michael Ancher
3 Het (vissers)leven verbeeld: realisme versus romantiek
4 Vriendschappen & verzamelaars
5 De erfenis

Cursusnummer
27WV-1G12

Docent
Janita Baron MA is kunsthistorica en artistiek directeur van het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg – een museum gespecialiseerd in kunstenaarskolonies. Daarnaast is ze museumdocente en schrijfster met nadruk op vrouwelijke kunstenaars en de lange negentiende eeuw.

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 14 januari t/m 11 februari.

Tijd
10.30-12.15 uur

Cursusprijs
€ 150,00

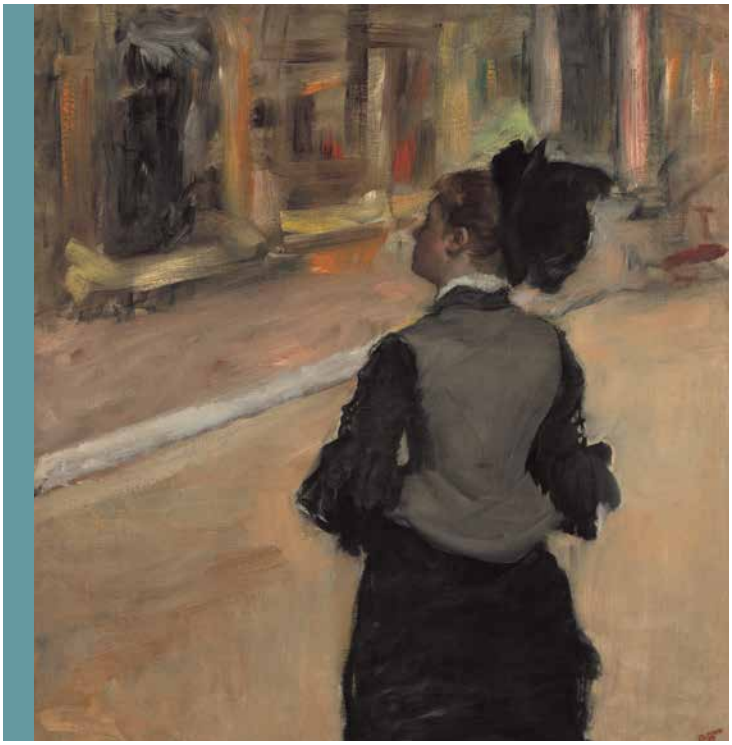
Inschrijven voor
7 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Skagen (foto Janita Baron).

Kunstduo's

Vrouwelijke kunstenaars uit de schaduw

"En staat tezamen, maar niet te dicht bijeen: want de zuilen van de tempel staan ieder op zichzelf, en de eik en de cypres staan niet in elkaars schaduw" (Kahlil Gibran).

Na 1850 neemt het aantal professionele vrouwelijke kunstenaars sterk toe. Tegelijkertijd dient zich het begin van de moderne kunst aan. Vrouwen hebben daarin een essentiële rol gespeeld. In deze cursus staan zes kunstduo's centraal, waarin vrouwelijke kunstenaars eindelijk de plaats krijgen die hen in de kunstgeschiedenis toekomt. Tussen de leden van elk duo bestond een intense vriendschap en vaak een liefdesrelatie.

Programma

1 Éduoard Manet en Berthe Morisot
2 Edgar Degas en Mary Cassatt
3 Auguste Rodin en Camille Claudel
4 Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten
5 Wassily Kandinsky en Gabriele Münter
6 Robert Delaunay en Sonia Delaunay-Terk

Cursusnummer
27WV-1G13

Docent
Drs. Margaret Breukink wordt gedreven door haar passie voor kunst. Haar specialiteit is het bieden van een brede cultuurhistorische context met veel aandacht voor de achtergrondverhalen en het gebruik van het beeldmateriaal.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 23 maart t/m 4 mei, 27 april vervalt.

Tijd
10.30 - 12.30 uur

Cursusprijs
€ 187,50 incl. cursusmateriaal in kleur.

Inschrijven voor
16 maart 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Afbeelding: Edgar Degas, Vrouw (Mary Cassatt) van achteren gezien (Museumbezoek), 1879-1885, olieverf op doek, 81.3 x 75.6 cm, National Gallery of Art, Washington.

Richard Wagner en Ludwig II

Kunstenaar en koning: twee Duitse idealisten

De relatie tussen Richard Wagner en Ludwig II van Beieren is legendarisch. Tegen de achtergrond van Duitslands nationalisme en eenwording in 1871 delen zij vele romantische opvattingen over kunst, koningschap en maatschappij. Beiden scheppen ze een romantisch-idealistisch universum: Wagner in zijn muziekdrama's en de Bayreuther Festspiele, Ludwig II met sprookjesachtige kastelen als Schloss Herrenchiemsee en Schloss Neuschwanstein.

De cursus omvat drie thema's die in samenhang met elkaar worden behandeld:

1 Richard Wagner: persoonlijkheid, ideeën, werk. Van belang is zijn ontwikkeling van antikapitalistisch rebel (tijdens de revolutie van 1848-1849) tot gearriveerd kunstenaar van het Duitse nationalisme, waarbij ook zijn antisemitische opvattingen toenemen. Hij schrijft zijn muziekdrama's 'Tristan und Isolde', 'Die Meistersinger von Nürnberg', 'Der Ring des Nibelungen' en 'Parsifal' en organiseert de Bayreuther Festspiele.

2 Ludwig II van Beieren: persoonlijkheid, ideeën, werk. Centraal staan zijn koningschap in de politieke werkelijkheid van Beieren, zijn droomvlucht in de Duitse mythenwereld (met de peperdure 'sprookjeskastelen' Neuschwanstein, Linderhof en Herrenchiemsee) en tragische afglijden naar de waanzin.

3 Duitsland: de positie van koninkrijk Beieren temidden van de Duitse vorstendommen in de negentiende eeuw. Beieren wordt steeds sterker overheerst door het machtige Pruisen, dat het dwingt tot deelname aan het Duitse keizerrijk van 1871.

Cursusnummer
27WV-1G14

Docent
Drs. Michiel Hagdorn is literatuurwetenschapper. Hij doceert aan meerdere instellingen Duitse literatuur, muziek en (cultuur-) geschiedenis, onder meer over Thomas Mann, Franz Kafka, Johann Wolfgang von Goethe, Richard Wagner en de geschiedenis van München, Berlijn en Weimar.

Cursusvorm
Hoorcollege (8x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 28 januari t/m 25 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
11.00-13.00 uur

Cursusprijs
€225,00

Inschrijven voor
21 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Painting, 1890, by Kurt von Rozynski, 'Sie beide wohnen auf der Menschheit Höhen!' (Wikimedia Commons).

...uit Europa verdreven, uit Azië...

Rome's grootste dichter Vergilius en zijn Aeneïs

Publius Vergilius Maro (70-19 v.Chr.) wordt algemeen beschouwd als de grootste Romeinse dichter. Bij zijn onverwachte dood liet Vergilius een nagenoeg voltooid epos na, de Aeneïs, over de Trojaanse held Aeneas die na de verwoesting van zijn vaderstad Troje en vele avontuurlijke zwerftochten uiteindelijk zijn lotsbestemming vindt: hij wordt de stamvader van de Romeinen.

Dit heldendicht heeft niet alleen een geweldige invloed gehad op het tijdvak van keizer Augustus en de Romeinse literatuur, maar ook op kunst en literatuur van de Middeleeuwen (o.a. een tiental gedichten in de Carmina Burana) en de Renaissance (schilderijen, tapijten etc.). Maar ook in de latere Europese cultuur vinden we vele echo's ervan in literatuur (Vondel modelleerde in zijn Gijsbrecht van Aemstel Vosmaer naar de spion en verrader Sinon in het tweede boek van de Aeneïs waarin de list met het houten paard uitvoerig wordt geschilderd), in de beeldende kunst en in de muziek (Purcell, Dido and Aeneas; Berloz, Les Troyens).

Van de in totaal twaalf 'boeken' (= hoofdstukken) zijn vooral het tweede boek (de val van Troje), het vierde (Dido) en het zesde boek (de afdaling in de Onderwereld) altijd populair geweest, maar daarbij wordt onderschat hoezeer de overige boeken elk voor zich een dramatische kern bevatten die Vergilius op meesterlijke wijze uitwerkt. We zullen dus de hele Aeneïs behandelen. Daartoe leest u thuis steeds een gedeelte dat op college zal worden besproken en met uitvoerige powerpoint-presentatie wordt toegelicht. In de uitgave door de docent krijgt u (na een algemene inleiding) bij elk boek een informatief overzicht van de desbetreffende specifieke opbouw met aansluitende aantekeningen. Zo krijgt u een volledig beeld van Vergilius' meesterwerk.

Cursusnummer
27WV-1G15

Docent
Dr. Henk Schoonhoven was universitair docent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij verzorgt al vele jaren cursussen voor HOVO Noord-Nederland.

Cursusvorm
Hoorcollege (8x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 12 februari t/m 16 april, 26 februari en 26 maart vervallen.

Tijd
11.00 - 13.00 uur

Cursusprijs
€ 225,00

Inschrijven voor
5 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Virgil mosaic, 3rd century Bardomuseum (Wikimedia Commons).

Klassiek Grieks: vervolgcursus

Kennismaken met een fascinerende taal en cultuur

Al meer dan 25 eeuwen is het klassieke Grieks een van de dragers van de Europese cultuur. Zonder de Grieken hadden we ons alfabetische schrift niet gehad. In het Grieks klonken ooit hun mythen over goden en helden. Het Grieks was de taal van Homerus' gedichten over Odysseus en de Trojaanse oorlog, van de filosofische teksten van Plato en van het Nieuwe Testament.

De invloed van het oude Grieks is merkbaar in de woordenschat van het Nederlands en andere talen van vandaag. Wie bijvoorbeeld in een ziekenhuis rondloopt ziet het terug in de namen van de diverse afdelingen. Sporen van de oude Grieken zijn verder te vinden in de beeldende kunst, de architectuur en het denken over politiek en ethiek. Het Nieuwgrieks dat tegenwoordig in Griekenland gebruikt wordt is een directe 'afstammeling' van het klassieke Grieks.

Deze cursus is het vervolg op de beginnerscursus die in het najaar van 2026 is gevolgd door een enthousiaste groep. We gaan verder waar we gebleven waren in de lesmethode Argo, waarin taal en cultuur hand in hand gaan. Het Griekse schrift heeft voor ons inmiddels geen geheimen meer en we gaan merken dat het taalniveau van de vertaalteksten langzaamaan stijgt. De oefeningen van het hulpboek gebruiken we om vat te krijgen op de grammatica. Voor een goede voortgang is het van belang huiswerk te maken, de grammatica te leren en zich de woordenschat eigen te maken.

Ook mensen die de beginnerscursus niet gevolgd hebben, kunnen nog wel aanhaken, in overleg met de docent. Enig voorwerk is dan wellicht nodig. Zeker bij mensen die ooit Grieks hebben gevolgd op het gymnasium is de oude kennis waarschijnlijk weer goed te activeren.

Cursusnummer
27WV-1G16

Docent
Dr. Freerk Jan Berghuis is classicus en was vele jaren werkzaam als docent klassieke talen in het voortgezet onderwijs. In 2020 promoveerde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 26 januari t/m 6 april, 23 februari vervalt.

Tijd
10.00-12.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
19 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Griekse tempel in Agrigento, Sicilië (foto F.J.H. Berghuis).

Basiscursus Latijn (vervolg)

Taal en cultuur van de Romeinen

Enthousiast geworden na de eerste kennismaking met Latijn? Duik nog dieper in de klassieke taal van de Romeinen en ontdek al lerende de invloed van het Latijn op de moderne talen en onze cultuur. In deze vervolgcursus van 'Latijn voor beginners' verbreed je de basis van de Latijnse grammatica en ga je verder met het lezen van Latijnse teksten in een historisch of mythologisch kader.

Zo'n tweeduizend jaar geleden hadden de Romeinen veel macht in grote delen van Europa. Hun cultuur heeft een enorme invloed op Europa gehad op enorm veel fronten, zoals wetenschap, wetgeving, bestuur, stedenbouw, architectuur en kunst. Doordat Rome een wereldmacht werd, groeide de taal der Romeinen, het Latijn, uit tot de belangrijkste voertaal, waaruit onze voorouders veel woorden overnamen. Nog steeds vind je in onze taal veel woorden en zinnen, die uit het Latijn afkomstig zijn. Het leren van Latijn betekent vooral: kennismaken met de wortels van onze eigen cultuur en met een taal die het logisch en analyserend denkvermogen traint, en die ons een schat aan mythologische en historische verhalen biedt.

Programma
Aan de hand van de lesmethode Minerva bouwen we gedurende 6 weken de basiskennis van de taal verder uit. We bestuderen de taal en de cultuur nader d.m.v. een uitgebreide introductie en twee vertaallessen per hoofdstuk die gaan over mythologische en historische gebeurtenissen. In het oefenboek worden gevarieerde en leerzame oefeningen aangeboden die helpen de grammatica eigen te maken. Ook lezen we originele Latijnse teksten met een vertaling ernaast waar vragen worden gesteld. Er wordt van de cursisten verwacht dat ze huiswerk maken (en leren).

Ook mensen die de beginnerscursus niet gevolgd hebben, kunnen nog wel aanhaken, in overleg met de docent. Enig voorwerk is dan wellicht nodig.

Cursusnummer
27WV-1G17

Docent
Drs. Pauline Gombert heeft na haar studie Klassieke Talen en Culturen aan de Rijksuniversiteit Groningen 43 jaar les gegeven aan alle leerjaren in Latijn, Grieks en Klassieke Culturele Vorming (met veel aandacht voor de cultuurgeschiedenis van de stad Rome). Vanaf 1998 was zij verbonden aan het Praedinius Gymnasium in de stad Groningen.

Cursusvorm
Werkcollege (6x)

Data
Woensdag 20 januari t/m 10 maart, 10 en 24 februari vervallen.

Tijd
10.00 - 12.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
13 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Roman school - Romeins onderwijs (Wikipedia).

Latijn

Vervolgcursus

Zo'n tweeduizend jaar geleden werd Europa beheerst door de Romeinen. Hun cultuur heeft een enorme invloed op Europa gehad: allerlei Romeinse gewoonten en uitvindingen zijn nog steeds terug te vinden in ons dagelijks leven. Doordat Rome een wereldmacht werd, groeide de taal der Romeinen, het Latijn, uit tot de belangrijkste voertaal, waaruit onze voorouders veel woorden overnamen. Nog steeds zit het Nederlands vol met woorden en zinnen, die uit het Latijn afkomstig zijn. Latijn betekent vooral: kennismaken met de wortels van onze eigen cultuur.

De cursus Latijn, die startte in 2005, wordt bezocht door oud-gymnasiasten, die hun Latijn willen ophalen. We bespreken samen, welke schrijver we gaan lezen, b.v. Seneca, Ovidius, Cicero. In de Voorjaarscursus 2027 gaan we verder met "Amicitia", een verzameling teksten van Cicero en Seneca over vriendschap, gezien door de filosofische bril van het Epicurisme en de Stoa. Inmiddels is de behandeling van inscripties, die door de cursisten worden ingebracht, een gezellige traditie geworden. Na elke les wordt als "toetje" naar een film met een Klassiek onderwerp gekeken. Ook een powerpointpresentatie behoort tot de mogelijkheden.

Deze cursus biedt niet alleen de mogelijkheid tot het vertalen van beroemde Latijnse schrijvers, maar ook tot discussie over de interpretatie van de teksten, de effecten van de stilistische middelen en de tijdsomstandigheden, waarin de teksten geschreven zijn. Ruimte dus voor historische en culturele achtergronden. Als u een redelijke basiskennis van de Latijnse grammatica en syntaxis hebt, kunt u zonder enig bezwaar aanschuiven bij de reeds bestaande groep enthousiastelingen! Onze oud-gymnasiasten merken tot hun vreugde dat hun oude "vergeten" kennis weer komt opborrelen! U weet meer dan u denkt!

Cursusnummer
27WV-1G18

Docent
Drs. Gerry Mulder is classica en heeft jaren Klassieke Talen en Klassieke Culturele Vorming onderwezen. Tegenwoordig geeft ze cursussen Latijn bij HOVO Noord-Nederland.

Cursusvorm
Werkcollege (10x)

Data
Dinsdag 2 februari t/m 13 april, 23 februari vervalt.

Tijd
13.15 - 15.15 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
26 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
De boog van Septimius Severus, door Jebulon (Wikimedia Commons).

Lezen met een vergrootglas (2)

Een wandeling door de Italiaanse literatuurgeschiedenis (1945-2000)

Hoe schrijf je over een land dat uit de puinhopen van fascisme en oorlog een nieuwe weg moet inslaan? Italiaanse schrijvers gaven na 1945 nogal wat verschillende antwoorden: de een getuigde, de ander zocht naar alternatieve vormen. We lezen fragmenten in vertaling en bespreken stijl, thematiek en context (close reading). Filmfragmenten dienen geregeld als illustratie.

Tussen de bevrijding van 1945 en het einde van de twintigste eeuw veranderde Italië ingrijpend: van een land in puin tot een moderne, maar verdeelde democratie. Sommige schrijvers volgden die ontwikkeling op de voet; anderen keerden de actualiteit juist de rug toe en zochten naar nieuwe literaire vormen.

In acht colleges staan steeds twee gerenommeerde auteurs centraal: van Fenoglio en Malaparte, via Primo Levi, Natalia Ginzburg, Bassani, Cassola, Moravia en Morante, tot Tomasi di Lampedusa, Sciascia, Pasolini, Dario Fo, Calvino en Eco. De cursus sluit af met twee stemmen die in de jaren negentig opkwamen: Niccolò Ammaniti en Elena Ferrante.

We lezen fragmenten, plaatsen deze in hun tijd en vergelijken de auteurs. Omdat veel van deze werken verfilmd zijn, door regisseurs als Visconti, De Sica en Cavani, bekijken we in elk college een paar filmfragmenten.

Cursusnummer
27WV-1G19

Docent
Drs. Maaike Dicke was tot voor kort als docente Italiaanse taal en cultuur verbonden aan de RUG. Zij heeft een vertaalbureau, geeft privélessen 'Italiaans op maat' en verzorgt lezingen over verschillende Italiaanse onderwerpen.

Cursusvorm
Hoor- werkcollege (8x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Maandag 11 januari t/m 15 maart, 25 januari en 22 februari vervallen.

Tijd
14.15 tot 16.00 uur

Cursusprijs
€ 225,00

Inschrijven voor
4 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Morante, Moravia en Pasolini op een terras in Rome in de jaren zestig (ASVOF).

'Viva Verdi! (II)'

Inleiding tot de Italiaanse muziek in de late 19e, vroege 20e eeuw

Na de najaarscursus over de 19e eeuwse Italiaanse muziek over Rossini, Donizetti, Bellini en Verdi vormt deze cursus het vervolg hierop. Hoewel Verdi in 1871 had aangekondigd te stoppen met de compositie van opera, liet hij zich op hoge leeftijd toch verleiden nog nieuwe opera's te schrijven. Inmiddels was de muzikale wereld om hem heen ingrijpend veranderd.

De generatie operacomponisten na Verdi raakte in toenemende mate in de ban van de opera's van Wagner. Dit leidde vooral tot een opwaardering van de orkestpartij in Italiaanse opera's. Hoewel Verdi zich lange tijd niet meer actief met de operascène bemoeide, volgde hij de verrichtingen van zijn jongere collega's op de voet. Zijn laatste twee opera's kunnen beschouwd worden als zijn creatieve antwoorden op de nieuwe ontwikkelingen in de Italiaanse opera. In 1892 beluisterde het Italiaanse publiek in *Cavalleria rusticana* van Mascagni een herleving van de eigen operatraditie. Uiteindelijk zou echter niet Mascagni, maar Puccini de troonopvolger van Verdi blijken te zijn. Een keur aan opera's en werken in andere genres, zoals orkestwerken van Respighi, zullen in de cursus worden besproken tegen de achtergrond van de culturele en maatschappelijke ontwikkelingen in het Italië van de late 19e en vroege 20e eeuw.

Cursusnummer
27WV-1G20

Docent
Dr. Marcel S. Zwitser studeerde muziektheorie en muziekwetenschap en rondde zijn opleiding af met een postdoctorale lerarenopleiding muziek. In 2012 promoveerde hij aan de Universiteit van Utrecht op een interdisciplinair proefschrift muziek-wetenschap en historische theologie.
www.marcelzwitser.nl

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 27 januari t/m 21 april, 24 februari, 24 maart en 31 maart vervallen.

Tijd
14.00 - 16.00uur

Cursusprijs
€ 275,00

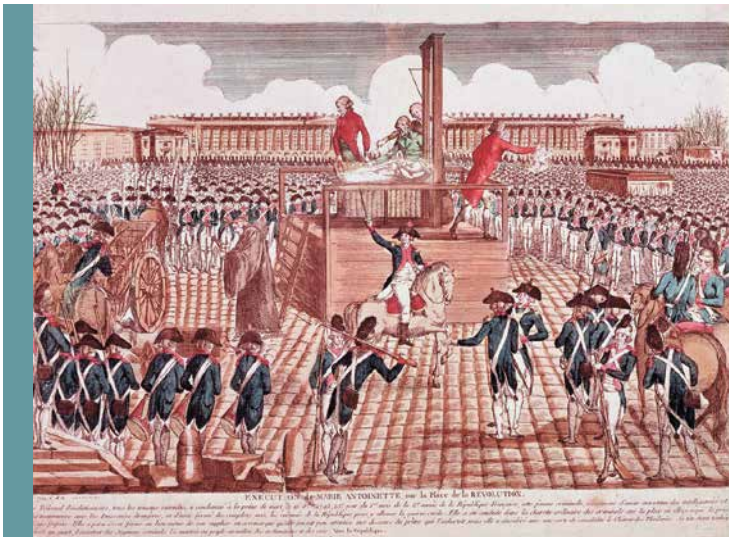
Inschrijven voor
27 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Anonieme 19e eeuwse tekening (particulier bezit).

Muzikale onafhankelijkheid in tijden van conflict en repressie

De kracht van muziek in moeilijke tijden

Tijden van oorlog en onderdrukking worden doorgaans niet geassocieerd met kunstzinnige activiteiten. Desondanks blijft kunst, zelfs in de meest moeilijke omstandigheden, de ultieme uitlaatklep. Tegen alle verdrukking in schilderen schilders, dichten dichters en componeren componisten. Deze onstuitbare expressie van creativiteit is een krachtig bewijs van de veerkracht en het doorzettingsvermogen van de menselijke geest. Dit tot troost van velen.

Heinrich Schütz verliest in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) vrijwel zijn gehele familie, toch droogt de bron van zijn inspiratie niet op. Vrienden en collega's van Maurice Ravel sneuvelen in de Eerste Wereldoorlog. Dit inspireert hem tot het componeren van een van zijn fraaiste werken: *Le Tombeau de Couperin* (1917). Schrijver Berthold Brecht en componist Kurt Weill zetten met *Dreigroschenoper* (1928) de spotlight op sociale misstanden. Dmitri Sjostakovitsj verbeeldt met zijn *Vijfde Symfonie* (1937) de strijd en angst van de Sovjetbevolking tijdens de Grote Zuivering (1936-1938). Olivier Messiaen componeert in een Duits krijgsgevangenkamp tijdens WO II het indrukwekkende *Quator pour la fin du temps* (1941). Benjamin Britten verklankt in zijn *War Requiem* (1962) een aangrijpende pacifistische boodschap. Alfred Schnittke laat in de jaren zeventig een kritische houding tegenover de Sovjetautoriteiten horen. In de opera *The Death of Klinghoffer* (1991) behandelt de Amerikaanse componist John Adams de Palestijns-Joodse kwestie.

Cursusnummer
27WV-1G21

Docent
Euwe de Jong studeerde orgel en muziektheorie aan het Stedelijk Conservatorium in Groningen. Hij was directeur van de Schumann Akademie en hoofddocent Praktische Muziektheorie aan het Conservatorium van Utrecht.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Dinsdag 9 maart t/m 13 april.

Tijd
10.00 - 12.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
2 maart 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
De executie van Marie Antoinette (1755-1793), koningin van Frankrijk. Jan Dussek (1760-1812) zette deze gebeurtenis uit de Franse Revolutie op muziek: The Sufferings of the Queen of France (Meisterdrucke.nl).

Frankrijk aan de vooravond van de presidentsverkiezingen

Een land in verwarring

In het voorjaar van 2027 vinden de Franse presidentsverkiezingen plaats. Onverwachte kandidaat en grote favoriet is de radicaal-rechtse Marine Le Pen, ondanks haar recente veroordeling wegens fraude met Europees geld (ze heeft cassatieberoep aangetekend). Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Hoe staat het land er voor na 10 jaar Macron? Wat zijn de belangrijkste onderwerpen die de Fransen momenteel bezighouden en centraal zullen zijn in de campagne?

Op het moment van schrijven van deze tekst (begin september) is de politieke situatie in Frankrijk nog zeer onduidelijk. Volgens alle opiniepeilingen zou Marine Le Pen de 1 e ronde van de verkiezingen (18 april) makkelijk winnen maar wie wordt haar tegenstander in de 2e ronde (2 mei)? De radicaal-linkse Jean-Luc Mélenchon of toch een gematigd rechtse kandidaat, en zo ja, wie? Zullen Fransen uiteindelijk toch zwichten voor de binnenlandse en internationale gevolgen van het kiezen voor een extreemrechtse president? Want wat zijn nu precies de (omvangrijke) bevoegdheden van de Franse president? Het land houdt zijn adem in en er kan natuurlijk nog meer onverwachts gebeuren.

In deze cursus zullen we ook nagaan wat de grote issues van de campagne zijn en wat de belangrijkste kandidaten te bieden hebben. Wat gaat er schuil achter *Liberté, Égalité, Fraternité*? En waarom zijn Fransen zo chagrijnig en pessimistisch?

Cursusnummer
27WV-1G22

Docent
Drs. Alberte Roué was docent Franse taal en cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij verzorgt al vele jaren cursussen voor HOVO en het Institut français.

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 11 maart t/m 8 april.

Tijd
11.15-13.00 uur

Cursusprijs
€ 150,00

Inschrijven voor
4 maart 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Logo Franse Republiek (Wikipedia).

Een verkenning van de Chinese Tuin

Microkosmos en wisselwerking tussen mens en natuur

Het Verborgen Rijk van Ming: zo luidt de naam van de Chinese Tuin in Haren, geopend in 1995. De Chinese tuin mag zich zowel in China als daarbuiten verheugen in een toenemende belangstelling. Wandelen, of liever dwalen door de Chinese tuin is een belevenis voor alle zintuigen. Om deze belevingswaarde te verhogen gaan we in deze korte serie op pad ter verkenning van enkele relevante historische, filosofische, culturele en botanische achtergronden met daaraan gekoppeld een fysieke rondgang in Het Verborgen Rijk van Ming.

De Chinese Tuin onderscheidt zich in sterke mate van andere tuinstijlen. Dat uit zich niet alleen in de vegetatie, maar ook in andere kenmerkende elementen zoals de aanwezigheid en configuratie van rots- en waterpartijen en de typische architectuur in de vorm van de locatie, het uiterlijk en het interieur van paviljoens met daarin schilderingen en dichterlijke fragmenten. Maar ook in de vorm van paden en bruggen die de wandelaar telkens vanuit andere gezichtspunten een andere blik op onderdelen van de tuin bieden. Ten grondslag aan de Chinese tuin liggen veelal filosofische beschouwingen zoals het taoïsme, het confucianisme en het boeddhisme, maar deze variëren sterk naar tijd en ruimte. We zoomen in op twee bijzondere locaties in China, namelijk Yunnan (bakermat van de vegetatie) en Suzhou (Mekka van de Chinese literati tuin). De Meester-van-de-Netten tuin in Suzhou geldt daarbij als inspiratiebron voor Het Verborgen Rijk van Ming in Haren. We koppelen bij elke lezing dan ook terug naar deze tuin binnen oog- en handbereik.

Cursusnummer
27WV-1G23

Docent
Dr. Peter Druijven was als docent en onderzoeker werkzaam bij de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de RUG. Als ontwikkelingsgeograaf en planoloog heeft hij onderzoek gedaan in onder meer Mexico, India en China en heeft meerdere studiereizen naar deze gebieden georganiseerd.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Maandag 5 april, 12 april, 19 april en 3 mei.

Tijd
10.30-12.30 uur

Cursusprijs
€ 170,00 incl. koffie/thee en een jaarabonnement 2027 voor de Hortus

Inschrijven voor
29 maart 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Chinese Tuin (foto Peter Druijven).

Geologie en Energietransitie

Hoe de Aarde onze toekomst bepaalt

Bij de energietransitie denken we al snel aan windmolens en zonnepanelen. De praktijk laat echter zien dat de sleutel tot een duurzame toekomst zich diep onder onze voeten bevindt. Het succesvol remmen van de mondiale opwarming, zoals afgesproken in het Akkoord van Parijs, vraagt om een ongekende en structurele verschuiving van de bovengrond naar de aardkorst. Zonder fundamentele kennis van de geologie loopt de energietransitie onherroepelijk vast.

In deze cursus onderzoeken we de Aarde als één dynamisch systeem. We reizen door de geschiedenis en ontdekken hoe extreme paleo-klimaten, van een volledig bevroren Snowball Earth tot de abrupte warmte-explosie in het Eoceen, ons waardevolle lessen leren voor vandaag. Vervolgens analyseren we de geologische mechanismen achter fossiele brandstoffen en waarom het inkolingsproces van bruinkool tot aardgas de exacte CO_2- voetafdruk van onze moderne energievoorziening bepaalt.

Naast de theorie duiken we in mondiale én lokale praktijkvoorbeelden. Wat gebeurt er in de aardkorst als we reservoirs leegpompen, met het oog op aardbevingen in bijvoorbeeld Groningen? Hoe winnen we hernieuwbare warmte via geothermische doubletten in IJsland? En hoe transformeren we de ondergrond tot een megabatterij voor opslag van CO_2 en waterstof?

Tenslotte ontrafelen we de geochemie achter de stormloop op kritieke mineralen (zoals lithium en kobalt) en uranium. U ontdekt hoe geologische toevalstreffers uit het verre verleden de machts-verhoudingen op het wereldtoneel opnieuw definiëren.

NB Voor deze cursus is geen specifieke voorkennis vereist. Ook als je de basiscursus 'Inleiding in de geologie' niet hebt gevolgd, kun je probleemloos instromen.

Cursusnummer
27WV-1G24

Docent
Drs. Bram Bruijn is geoloog en heeft ruim dertig jaar werkervaring bij Shell in binnen- en buitenland. Sinds 2023 is hij gepensioneerd.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 2 maart t/m 6 april.

Tijd
11.00-13.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
23 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Photo by Noah Ridge on Unsplash

Evolutie: van eerste cel tot laatste mens

Een overzicht van 4,6 miljard jaar aardgeschiedenis

De aarde bestaat zo'n 4,6 miljard jaar, een onvoorstelbaar lange tijd waarin heel veel is gebeurd. Na een introductie over de evolutietheorie maken we een tijdreis langs hoogtepunten van de geschiedenis van het leven op aarde: van het ontstaan van levende cellen, de vorming van meercellige organismen, de ontwikkeling van een enorme diversiteit aan dieren en planten, tot uiteindelijk het ontstaan van de mens.

Onderweg komen we allerlei bekende en minder bekende uitgestorven dieren tegen, zoals raadselachtige geribbelde Vendobionta, bizarre dieren uit het Cambrium, trilobieten, ammonieten, graptolieten, enorme zeeschorpioenen en libellen, kaakloze vissen, uit het water kruipende kwastvinnigen, amfibieën met teveel vingers en tenen, dinosauriërs (groot, groter, grootst), vogels met tanden, zoogdieren die eieren leggen en apen die rechtop gaan lopen. Dankzij genetisch onderzoek kunnen we vrij nauwkeurig aangeven welke mutaties van welke genen belangrijk zijn geweest voor het ontstaan van onze soort, Homo sapiens. Die moest eerst een paar ijstijden afwachten voordat hij zich over de hele aarde kon verspreiden. In die tijd ontstonden er allerlei dieren die aangepast waren aan een koud klimaat. De meeste daarvan zijn inmiddels alweer uitgestorven, maar gelukkig hebben we de plaatjes nog: door mensen gemaakte grottenschilderingen!

Cursusnummer
27WV-1G25

Docent
Drs. Peter Koomen studeerde biologie en werkte o.a. bij Universiteit Leiden, Naturalis BC en Natuurmuseum Fryslân. Zijn grootste belangstelling gaat uit naar spinnen, inclusief hun evolutie.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Vrijdag 15 januari t/m 19 februari.

Tijd
10.30-12.30 uur

Cursusprijs
€ 175,00

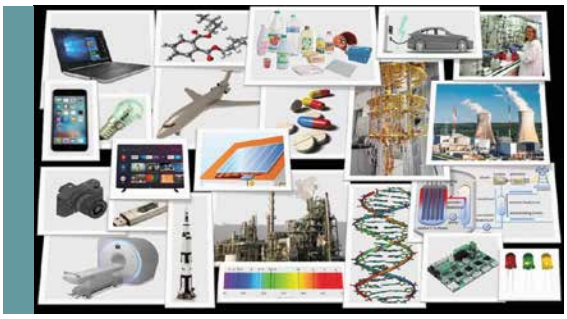
Inschrijven voor
8 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Afbeelding: Peter Koomen, foto van een diorama in het Denver Museum of Nature & Science.

Moderne Wetenschap en Technologie

Een algemene inleiding tot de kwantummechanica en atoomfysica

Een boeiende cursus over de natuurwetten van het universum en de werking en opbouw van onze wereld. Verteld wordt hoe wetenschappers de wereld wisten te veranderen. Middels PowerPoint-beelden, filmpjes en animaties wordt begrijpelijk ingegaan op klassieke natuurfilosofieën, de relativiteitstheorieën, atoomfysica en de kwantummechanica. Daarbij worden diverse toepassingen besproken, zoals high-tech-elektronica, kwantum(computer) technologie, nieuwe geneesmiddelen, medische-technologie, energie- en milieutechnologie en actuele wetenschappelijke ontwikkelingen en toepassingen.

Zolang de mens bestaat probeert hij de opbouw en werking van de wereld te begrijpen. Een belangrijke bijdrage daaraan leverden Griekse denkers zoals Plato, Aristoteles en Democritus die het 'atoom' als bouwsteen van materie introduceerde. Tijdens de wetenschappelijke revolutie van de 17e eeuw ontwikkelden o.a. Galilei, Huygens en Newton een mechanisch wereldbeeld gebaseerd op natuurwetten. Rond 1900 bleek dat deze echter niet voldeden voor de microfysische wereld: energie blijkt uit 'eenheden' te bestaan, materie heeft zowel golf- als deeltjeseigenschappen, deeltjes wisselen 'geheimzinnig' informatie uit, doordringen extreme energiebarrières en toestanden kunnen alleen goed in termen van waarschijnlijkheid worden beschreven. Met de relativiteitstheorie van Einstein en de kwantummechanica van Planck, Bohr, Heisenberg en anderen werd het fundament voor de natuurkunde revolutionair herschreven. Dit bracht technologieën voort als de computer, televisie, innovatieve materialen, medische apparatuur, geneesmiddelen, biotechnologie, kernenergie e.a. De nieuwste high-tech-ontwikkelingen met AI-computersystemen, kwantum- en nanotechnologie en met duurzame energie en chemie, veranderen de wereld razendsnel. De welvaart verhoogt, maar de vele veranderingen zorgen ook voor nieuwe problemen zoals complexiteit en een verlies aan grip op 'alles'.

Cursusnummer
27WV-1G26

Docent
Drs. Heiko Jan Mein studeerde wis- en natuurkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij doceerde aan hogescholen en academische opleidingen en werkte bij de overheid. Momenteel verzorgt hij nog cursussen, geeft lezingen en schrijft hij artikelen.

Cursusvorm
Hoorcollege (9x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Maandag 18 januari t/m 22 maart, 22 februari vervalt.

Tijd
14.00-16.00 uur

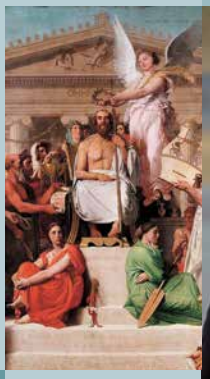
Cursusprijs
€ 250,00

Inschrijven voor
11 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Illustratie Heiko Jan Mein

Leeuwarden

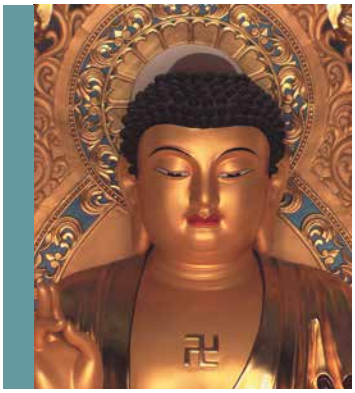

Levensfilosofie oost ↔ west

Tijdloze antwoorden op moderne levensvragen

Terwijl China en India zich ontwikkelen tot moderne economieën, zoeken westerlingen juist inspiratie in de oosterse filosofie. Deze lijkt een levenshouding te propageren die ons vreemd is. Maar ook de antieke westerse filosofie blijkt een rijke bron voor (levens)wijsheid. Sterker nog: er zijn interessante dwarsverbanden te vinden tussen de oosterse en westerse filosofie. We kampen immers met dezelfde levensvragen als mensen uit het verleden.

Niet alleen op spiritueel vlak, maar vooral ook op filosofisch gebied is het oosterse denken voor ons interessant. Bijvoorbeeld waar het onze opvattingen over taal, identiteit of objectieve kennis betreft. Waar het westerse denken een 'beheersend denken' zou zijn, kenmerkt het tegenovergestelde de oosterse filosofie: i.p.v. dingen en doelen staan relaties en processen centraal, i.p.v. het absolute het relatieve, i.p.v. ‘het zijn’ de leegte, en i.p.v. de Waarheid de gegeven werkelijkheid.

Anders dan de stereotypering is het oosterse denken dus niet zweverig of abstract, maar benadrukt het juist het concrete, het praktische en het hier & nu. Terwijl wij met wetenschappelijke inzichten, concrete data, assertiviteitstrainingen, time- management, multi-tasking en een resultaat-gerichte mindset onze productiviteit en controle proberen te vergroten, wijst de antieke filosofie op een minder krampachtige omgang met ‘de dingen.’ Niet verwonderlijk dat we elementen daaruit vandaag de dag terug zien in bijvoorbeeld mindfulness, positieve psychologie en cognitieve gedragstherapieën.

In deze cursus zullen we te rade gaan bij de filosofie van het oude India (boeddhisme, hindoeïsme), China (confucianisme, taoïsme), Japan (zen-boeddhisme), de Grieks-Romeinse wereld (hedonisme, eudemonisme, cynisme, stoïcisme), en het moderne existentialisme en deugd-ethiek.

Cursusnummer
27WV-2F01

Docent
Drs. Edward van der Tuuk studeerde sociale filosofie, wetenschap & samenleving, en ethiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij studeerde af op de ethische implicaties van de wettelijke erkenning van 'intrinsieke waarde' in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en de Wet op de Dierproeven in relatie tot moderne biotechnologie. Hij verzorgt cursussen voor HOVO en andere instellingen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie en een excursie.

Data
Woensdag 27 januari t/m 7 april, 24 februari vervalt.

Tijd
10.45 - 12.45 uur

Cursusprijs
€ 275,00

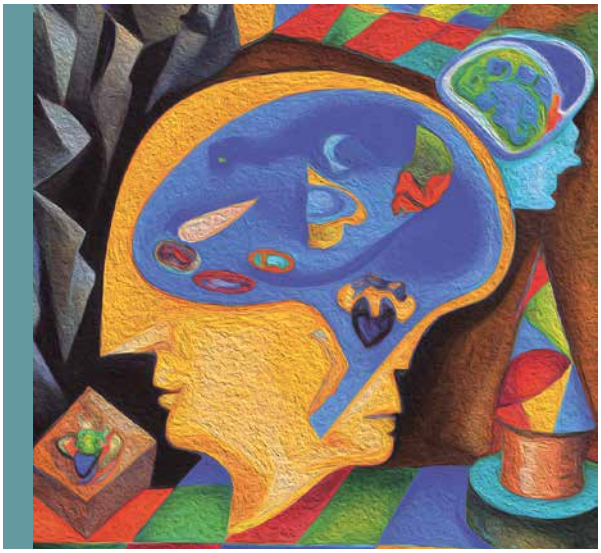
Inschrijven voor
20 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Wuquanshan Park, Lanzhou, Kansu, China 2008 (foto Edward van der Tuuk).

Inleiding tot de filosofie van de geest

Over brein, bewustzijn, en beleving

In een wereld die stormenderhand wordt overgenomen door kunstmatige intelligentie, doen aloude filosofische vragen zich opnieuw gelden: wat is bewustzijn, en waar bevindt het zich? Is dat wat we 'geest' noemen slechts een synoniem voor ons brein, of bestaat er toch zoiets als een fundamenteel onderscheid tussen het mentale en het fysieke? En kan er in een materialistisch wereldbeeld nog ruimte zijn voor wilsvrijheid? In een zoektocht naar antwoorden op deze (en andere) vragen neemt deze cursus ons mee van 'onze eigen' Descartes en de Franse verlichtingsfilosofen, naar de logisch positivisten van de Wiener Kreis en de grote namen van de naoorlogse Angelsaksische filosofie.

In de tweede helft van de 20e eeuw is een nieuwe filosofische discipline ontstaan: de filosofie van de geest (philosophy of mind). Dit vakgebied houdt zich bezig met de zogenaamde lichaam-geestproblematiek: filosofische kwesties die betrekking hebben op de mysterieuze relatie tussen het mentale en het fysieke. Hoewel sommige van zulke kwesties al werden aangesneden in de antieke filosofie, hebben de technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen van de 20e eeuw aanleiding gegeven tot allerlei nieuwe wijsgerige discussies. Deze reeks van zes colleges heeft tot doel om deze vaak complexe discussies te ontsluiten, en om de verbanden tussen de hedendaagse en klassieke thema's op te helderen. Daarnaast richten de colleges zich ook op de actualiteit, en in het bijzonder op de filosofische debatten die momenteel gevoerd worden over generatieve artificiële intelligentie.

Cursusnummer
27WV-2F02

Docent
Dr. Stefan Sleeuw is in 2023 gepromoveerd in de Filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen, op een proefschrift over de aard van (wetenschappelijk) begrip.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x)

Data
Donderdag 28 januari t/m 11 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
14.00-15.45 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
21 januari 2027

Opmerkingen
De cursus veronderstelt geen filosofische voorkennis. Wel is voldoende beheersing van de Engelse taal vereist, aangezien er deels gebruik gemaakt zal worden van Engelstalige (academische) literatuur.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Pop Art Cubism Mind in Cave by David S. Soriano (Wikimedia Commons).

Geschiedenis van het lichaam

Bloed, zweet en tranen

Deze cursus biedt een boeiende inkijk in de geschiedenis van het lichaam en stelt de vraag: Waarom walgen we van de lichaamssappen? Aan de hand van bloed, zweet, melk en tranen onderzoekt u belangrijke thema's intrinsiek aan het lichaam: het leven, gezond ouder worden, mannelijkheid en vrouwelijkheid, schaamte en taboe. De cursus is geschikt voor iedereen met brede historische interesse en een stevige maag.

In veel boeken staat de geschiedenis van ziekte of de vaste delen van het lichaam centraal. Maar de geschiedenis van het lichaam in cultuur en geneeskunde is juist doordrenkt van de vloeistoffen. De cursus volgt de sporen die de sappen doorheen de tijd hebben nagelaten in kunst en cultuur, geneeskundige boeken en museumcollecties. Ze vertellen de bekende verhalen van vier kardinale humeuren en het vinden van de juiste balans voor een goede gezondheid, maar ook onbekende verhalen over de 'mechanische bloedzuiger', de 'ongevoelige doorwaseming' en de 'prijzenswaardige pus'. Ideeën over de lichaamssappen en de manier waarop mensen ermee zijn omgegaan zijn door de eeuwen heen veranderd, maar hun rol in de samenleving en geneeskunde is onverminderd groot gebleven.

Programma

1 Bloed en zweet
2 Zaad en moedermelk
3 Speeksel en urine
4 Oorsmeer en pus
5 Menstruatiebloed en tranen

Cursusnummer
27WV-2F03

Docent
Dr. Ruben Verwaal is conservator en historicus bij het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam. Zijn expertise is de geschiedenis van geneeskunde, het lichaam en doofheid.

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 5 februari t/m 12 maart, 26 februari vervalt.

Tijd
10.30 - 12.30 uur

Cursusprijs
€ 150,00

Inschrijven voor
21 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Bourdalou of urinaal voor vrouwen, van poselein, circa 1730. Groningen: Groninger Museum.

Van Republiek tot Koninkrijk 1747-1848

Van Zeven Verenigde Nederlanden naar eenheidsstaat

Welke kritiek was er aan het eind van de 18de eeuw op de bestuurders van de Republiek der Verenigde Nederlanden? Wat veranderde er in de Franse tijd aan de rechten van de burgers en het bestuur? Op welke manier werd Nederland langzaam een eenheidsstaat? Hoe kwam Nederland aan de liberale grondwet van 1848?

In deze cursus wordt de overgang besproken van de Republiek der Verenigde Nederlanden naar het Koninkrijk der Nederlanden. Aan het eind van de 18de eeuw nam onder invloed van de Verlichting de kritiek op de bestuurders en het staatsbestel van de Republiek toe. De komst van de Fransen in 1795 bracht voorlopig meer rechten voor de burgers. In deze periode maakte men een begin met de opbouw van een eenheidsstaat. Maar de Fransen gebruikten Nederland ook als wingewest. Na hun vertrek werd Willem I staatshoofd van een nieuw gevormd koninkrijk, waarin ook het huidige België was opgenomen. Maar al in 1830 scheidden de Belgen zich af. De eerste helft van de 19de eeuw werd gekenmerkt door een politieke worsteling tussen liberalen en conservatieven. Tenslotte kreeg Nederland in het revolutiejaar 1848 een nieuwe liberale grondwet.

Cursusnummer
27WV-2F04

Docent
Drs. Richard de Vries studeerde geschiedenis aan de RUG. Hij gaf meer dan 26 jaar les in het voortgezet onderwijs. Ook werkte hij mee aan de ontwikkeling van de geschiedenismethode *Memo* van uitgeverij Malmberg. Momenteel houdt hij zich bezig met uiteenlopende historische activiteiten.

Cursusvorm
Hoorcollege (8x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 3 februari t/m 31 maart, 24 februari vervalt.

Tijd
13.15 - 15.00 uur

Cursusprijs
€ 225,00

Inschrijven voor
27 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Kaart van België en Nederland gedurende de Franse bezetting (Wikipedia).

Democratie onder druk

Illiberalisme en democratische antwoorden

Sinds het einde van de Koude Oorlog winnen anti-democratische bewegingen aan kracht, van Trump tot Orban en Poetin. Dit illiberalisme bedreigt de fundamenten van liberale democratieën. De cursus verkent de historische wortels, de actuele dreiging en mogelijke democratische antwoorden. Een essentiële verkenning van een van de grootste politieke uitdagingen van deze tijd.

De afwijzing van liberale democratie vindt haar oorsprong in uiteenlopende tradities: van conservatisme en progressief denken tot niet-westerse kritiek. Illiberalisme is geen monolithische ideologie, maar een complex en contextueel verschijnsel. Deze cursus onderzoekt de drijfveren, ideologieën en praktische gevolgen ervan.

Hoe manifesteren illiberale ideeën zich binnen democratische systemen? Welke verhalen en strategieën versterken hun invloed? Met behulp van actuele voorbeelden en theorie wordt inzicht geboden in de mechanismen achter deze groeiende uitdaging.

Tot slot komt de praktijk van illiberale regimes en bewegingen aan bod, evenals de cruciale vraag hoe liberale democratieën zich kunnen wapenen tegen deze bedreigingen. Een cursus die de diepere lagen van politieke polarisatie blootlegt en de toekomst van democratie centraal stelt.

Cursusnummer
27WV-2F05

Docent
Dr. Nicolaas A. Kraft van Ermel is historicus, gespecialiseerd in contemporaine geschiedenis van Rusland, Oekraïne en Polen.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Maandag 25 januari t/m 12 april, 22 februari en 29 maart vervallen.

Tijd
14.30-16.30 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
18 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Trump en Poetin tijdens de topontmoeting in Alaska op 15 augustus 2025. Foto door US Air Force/Justin (Flickr).

Biografie in barre tijden

Politiek, literatuur en geschiedenis

Voor het eerst op de Kermis alhier!
Nieuw. Nieuw.
Levende Fotographiën.
ENORM SUCCES.
Gedurende de Kermis is alhier gearriveerd
De Electrische Kinematograaf
en BIOGRAAF,
Standplaats Vischmarkt.

Hiermede hebben wij de eer het geachte publiek dezer gemeente en omstreken kennis te geven, dat wij zijn gearriveerd met de onovertroffen ELECTRISCHE KINEMATOGRAAF, zijnde een verbeterd systeem, waardoor het trillen voorkomen wordt.

De Machine geeft de beelden levensgroot en zeer duidelijk weer, zelfs zoo, dat men meent de Tooneelen in werkelijkheid te aanschouwen. De Salon is geheel naar de eischen des tijds ingericht en electrisch verlicht.

De nieuwste en prachtigste Tableaux zullen worden vertoond, als:

Het optrekken der Transvaalsche Boeren naar het oorlogsterrein. Het transporteeren van Engelsche krijgsgevangenen door de Boeren naar Pretoria. De aftocht der Engelsche Lanciers na den slag bij Modderrivier. Aankomst van den spoortrein te Pretoria. Een stierengevecht te Madrid (zeer interessant!) Gesnapte dieven, enz. enz. Meer dan 1000 verschillende tableaux!

Elk uur een voorstelling met afwisselend programma.
's-Middags Extra KINDERVOORSTELLING.
DE DIRECTIE, **N. H. SCHINKEL.**

Het genre biografie heeft zich de afgelopen tijd stormachtig ontwikkeld. Waar in de negentiende eeuw vooral 'mannen van betekenis' een biografie kregen, zijn de laatste decennia ook de voorheen minder zichtbare individuen een biografisch onderzoek waard gevonden met als resultaat nieuwe typen biografieën en steeds weer oplaaiende discussies. Hoe komt dat en welke rol spelen biografieën in het publieke domein?

De laatste jaren verschijnen aan de lopende band biografieën van politici, schrijvers, kunstenaars maar ook van popsterren en andere celebrities. Tegelijkertijd leidt geen type boek tot zoveel publieke verontwaardiging als de biografie. Of het nou een teleurgesteld familielid is, of een fan van een schrijver, steeds ontstaan in de media polemieken over hoe een persoon in zijn context 'bijgezet' moet worden.

Maar wat is een biografie? Wat is de taak van de biograaf? En bestaat de 'definitieve' biografie?

In deze collegereeks schetsen Jasmijn Oostwal en Hans Renders de geschiedenis van de biografie aan de hand van diverse thema's zoals biografie en politiek, ethiek, en religie, maar ook wordt nadrukkelijk de huidige stand van de biografie behandeld.

Cursusnummer
27WV-2F06

Docenten
Jasmijn Oostwal MA is historicus en als coördinator en docent sinds 2021 verbonden aan het Biografie Instituut.

Prof. dr. Hans Renders is hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie aan de Rijksuniversiteit Groningen en directeur van het Biografie Instituut. Criticus voor 'Met het Oog op Morgen' en EW Magazine.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 26 januari t/m 6 april, 23 februari vervalt.

Tijd
14.00-16.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
20 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Kinematograaf en biograaf Nieuwsblad Heusden en Altena, 25 april 1900.

Kunst en de Bijbel

Een exegese in beeld - vanaf de Late Oudheid tot nu

De Bijbel is al bijna tweeduizend jaar een bron van inspiratie voor kunstenaars. Een kunstwerk is echter niet slechts een illustratie van een Bijbels verhaal, maar vormt een interpretatie op zichzelf. Naast de talloze literaire interpretaties en exegetische benaderingen van de Bijbel voegt het visuele medium een eigen betekenislaag toe, die niet volledig in verbale uitleg kan worden gevat.

Programma
In deze cursus verkennen we Bijbelse thema's en verhalen vanuit een visuele en artistieke invalshoek. Dit biedt een verrijkend perspectief op de manier waarop we Bijbelse verhalen lezen en begrijpen. Kunstenaars lieten zich vanuit verschillende invalshoeken en met uiteenlopende doelen door de Bijbel inspireren: educatieve, historische, theologische, filosofische en psychologische. Daarbij komen thema's aan bod als machtsverhoudingen, politiek, sociaaleconomische kwesties, gender en wetgeving.

We bekijken kunst uit uiteenlopende perioden: van de Late Oudheid en de Middeleeuwen tot de Byzantijnse kunst, de Renaissance, de Nieuwe Tijd en de hedendaagse kunst. Christelijke kunstenaars en kerkelijke kunst zijn hierin goed vertegenwoordigd, maar ook Joodse en islamitische kunst komen aan bod.

De cursus is bedoeld voor iedereen die de Bijbel vanuit andere perspectieven wil ontdekken en nieuwe inspiratie en inzichten wil opdoen. Daarnaast is de cursus geschikt voor wie nog niet zo vertrouwd is met de Bijbel en kennis wil maken met de visuele uitingen ervan en met de enorme invloed die de Bijbel heeft gehad op de beeldtaal — en nog steeds heeft.

Cursusnummer
27WV-2F07

Docent
Dr. Diklah Zohar is kunsthistorica met specialisatie in religieuze kunst. Haar promotieonderzoek betrof mozaïekversiering van Kerken en Synagogen in de Late-Oudheid en de Vroege Middeleeuwen. Haar liefde voor mozaïekkunst heeft haar geïnspireerd om zelf als kunstenaar actief te zijn. Voor meer informatie: www.zohar-art.nl

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Woensdag 13 januari t/m 10 februari.

Tijd
13.00-15.00 uur

Cursusprijs
€ 150,00

Inschrijven voor
6 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Jacob worstelt met de engel - Rembrandt (Wikimedia).

Art Nouveau nader bekeken

Bijzondere aspecten van kunst uit de Belle Époque

Deze boeiende reeks, gewijd aan verschillende aspecten van kunst uit eind 19e en begin 20e eeuw, biedt volledig nieuw materiaal. De serie biedt verdieping aan degenen die al enthousiaste Art Nouveau liefhebbers zijn geworden, maar is zeker ook toegankelijk voor degenen die met deze sierlijke en vernieuwende kunstvorm willen kennismaken en zich erin bekwamen. NB Dit college is in 2024 reeds gegeven onder de titel Verrassende Art Nouveau.

In deze boeiende reeks worden vier interessante perspectieven aangeboord.

Het eerste college is gewijd aan de middeleeuwse bronnen waarop veel kunstenaars van de Art Nouveau zich hebben gebaseerd.

Vervolgens passeren de prachtige Art Nouveau affiches de revue, gemaakt in Parijs en vertoond op straat, en de technieken die daarbij zijn toegepast. En inderdaad, aan het einde van de 19e eeuw is de affichekunst razend populair! In 2025 is een prachtige tentoonstelling in het Musée d' Orsay (Parijs) gewijd aan dit onderwerp (De Kunst op Straat).

Een derde perspectief bieden schitterende Art Nouveau juwelen, met hun verbluffende vormen, kleuren en materialen. En wie is er niet benieuwd naar de technieken en materialen die werden gebruikt, of waar hun makers de inspiratie vandaan haalden?

Tot slot treden de vrouwelijke Art Nouveau-kunstenaars naar voren, nog weinig bestudeerd, die op talloze gebieden excelleerden: grafische kunst, beeldende kunst, textiele werkvormen en zelfs glaskunst.

Cursusnummer
27WV-2F08

Docent
Dr. Annemie De Gendt heeft vele jaren ervaring als docente aan de RUG. Zij deelt heel graag haar kennis en doet dat met veel enthousiasme en plezier.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 12 februari t/m 12 maart, 26 februari vervalt.

Tijd
14.00-16.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

Inschrijven voor
5 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Affiche Confetti van Toulouse-Lautrec. 1894. (WikiArt)

Reis naar het Deense Skagen

Het beroemde licht en de veelzijdigheid van de kunstenaarskolonie

Skagen staat bekend om de meeste zonuren, het fantastische licht, de zeeën die bij elkaar komen én als kunstenaarskolonie. Vele kunstenaars, mannen en vrouwen, kwamen naar deze bijzondere plek om het zware vissersleven en de indrukwekkende natuur vast te leggen. Er ontstond een hechte groep die er samen voor zorgde dat er nu een museum met bijbehorende kunstenaarshuizen te bezoeken is. In deze cursus leer je hun leven en werk goed kennen. Natuurlijk is er ook aandacht voor de internationale context en thema's zoals vriendschappen, verzamelaars en de opbouw van een oeuvre. Ga je mee op reis?

Programma

1 De Deense weg
2 Anna en Michael Ancher
3 Het (vissers)leven verbeeld: realisme versus romantiek
4 Vriendschappen & verzamelaars
5 De erfenis

Cursusnummer
27WV-2F09

Docent
Janita Baron MA is kunsthistorica en artistiek directeur van het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg – een museum gespecialiseerd in kunstenaarskolonies. Daarnaast is ze museumdocente en schrijfster met nadruk op vrouwelijke kunstenaars en de lange negentiende eeuw.

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Vrijdag 15 januari t/m 12 februari.

Tijd
13.45-15.30 uur

Cursusprijs
€ 150,00

Inschrijven voor
8 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Skagen (foto Janita Baron).

Strijd om Troje – begin van de Europese literatuur

De Ilias van Homerus – eer, macht, wrok en verzoening

Wat bracht de dichteres Vasalis er toe om een omgehakte boom in het Vondelpark te associëren met Hector, de held van Troje? Het antwoord is: Vasalis heeft zich laten inspireren door een van de meest dramatische episoden uit de Ilias van Homerus, de "grondlegger" van de Europese literatuur. Een epos over de strijd rond Troje en de wrok van de Griekse krijgsheld Achilles.

Gedurende de hele Oudheid heeft 'Homerus' een onuitwisbare invloed gehad op zowel de Griekse als op de Romeinse literatuur. En niet alleen in de Oudheid – Homerus heeft inspiratie gegeven aan onnoemelijk veel schrijvers, dichters, componisten, schilders door de eeuwen heen. In de grote oorspronkelijke collectie van de *Carmina Burana* staat een groot aantal gedichten die refereren aan Troje, Paris, Helena, Hector, Aeneas enz. Een wel heel bijzondere band met Achilles had keizerin Sissi die haar villa op het Griekse eiland Corfu de naam 'Achilleion' gaf en in het trappenhuis een groot fresco liet schilderen (zie de afbeelding). Vasalis was getroffen door een gevelde boom in het Vondelpark die haar deed denken aan Hector, ''ik heb de kar gezien die hem heeft weggetrokken..."

En wat de archeologie betreft zijn de discussies over Troje, haar omvang en haar contacten met o.a. het Hettitische rijk nog volop in beweging.

In deze cursus zal veel aan de orde komen en er wordt van uitgegaan dat u thuis de Ilias in vertaling geheel of grotendeels hebt gelezen. Met behulp van enkele toegankelijke wetenschappelijke artikelen (in het Nederlands) zullen we de dichter en de bijzonderheden van de compositie bezien. Ook de doorwerking in de Europese cultuurgeschiedenis komt ter sprake en er wordt veel powerpoint-materiaal vertoond.

Cursusnummer
27WV-2F10

Docent
Dr. Henk Schoonhoven was universitair docent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij verzorgt al vele jaren cursussen voor HOVO Noord-Nederland.

Cursusvorm
Colleges (6x) Er wordt van uitgegaan dat u de 'Ilias' geheel of gedeeltelijk thuis hebt gelezen.

Data
Woensdag 10 februari t/m 24 maart, 24 februari vervalt.

Tijd
14.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
3 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
De triomf van Achilles, fresco door Franz Matsch, 1892. Trappenhuis Archilleion, Corfu

Goden en Helden

Dertig eeuwen in klank en beeld

Een greep uit verhalen, sagen en legenden van de Klassieke, Germaanse/Noordse mythologie en Christelijke cultuur. Maar ook de mythevorming van feitelijke en fictieve volkshelden komen aan de orde. Fraai verbeeld in schilder-/beeldhouwkunst en fascinerend verklankt in muziek. Kortom, verhalen in vele varianten.

Verschillende thema's worden uitgewerkt met voorbeelden uit de beeldende kunst en muziek: Verhalen zoals de Ilias van Homerus (de verwoesting van Troje) en de Aeneis van Vergilius (de stichting van Rome). Verhalen over de zonnegod Apollo en Lodewijk XIV die zich met hem vergeleek (de zonnekoning). Verhalen over de begintijd (Schepping) en eindtijd (Apocalyps/Ragnarok). Verhalen over reuzen (Titanen) en dwergen (Nibelungen). Verhalen over het verleden als basis voor nationale identiteit.

Programma

1 Verhalen uit de Klassieke Oudheid
2 Germaans en Noordse verhalen
3 Verhalen: 'oude' als inspiratie voor 'nieuwe'
4 Volkshelden en Volksverhalen

Cursusnummer
27WV-2F11

Docenten
Drs. Gert Visser was psycholoog bij de Rijksuniversiteit Groningen. De menselijke emoties zijn de psychologische bouwstenen voor zijn muziekcursussen.
Gert Riemersma was docent in het middelbaar (beroeps)onderwijs in de vakken beeldende vorming en kunstgeschiedenis.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 18 februari t/m 18 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
14.00 - 1 6.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

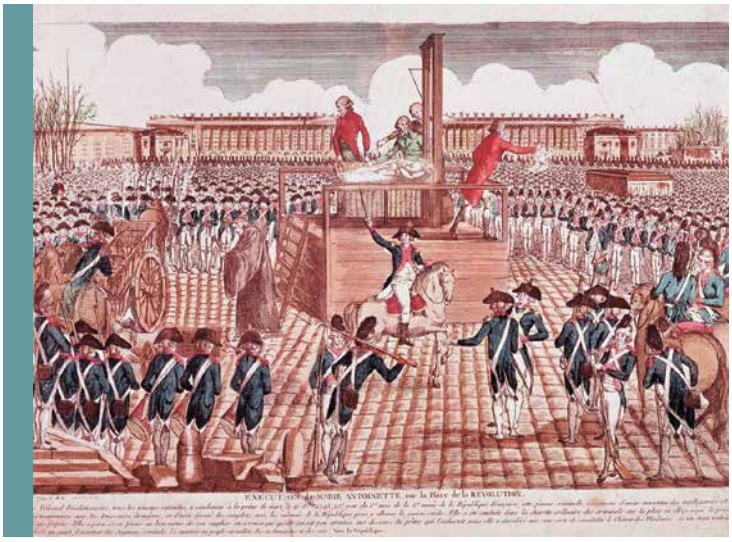
Inschrijven voor
11 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
De apotheose van Homerus, Jean Auguste Dominique Ingres, 1827 (Meisterdrucke.com).

Muzikale onafhankelijkheid in tijden van conflict en repressie

De kracht van muziek in moeilijke tijden

Tijden van oorlog en onderdrukking worden doorgaans niet geassocieerd met kunstzinnige activiteiten. Desondanks blijft kunst, zelfs in de meest moeilijke omstandigheden, de ultieme uitlaatklep. Tegen alle verdrukking in schilderen schilders, dichten dichters en componeren componisten. Deze onstuitbare expressie van creativiteit is een krachtig bewijs van de veerkracht en het doorzettingsvermogen van de menselijke geest. Dit tot troost van velen.

Heinrich Schütz verliest in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) vrijwel zijn gehele familie, toch droogt de bron van zijn inspiratie niet op. Vrienden en collega's van Maurice Ravel sneuvelen in de Eerste Wereldoorlog. Dit inspireert hem tot het componeren van een van zijn fraaiste werken: *Le Tombeau de Couperin* (1917). Schrijver Berthold Brecht en componist Kurt Weill zetten met *Dreigroschenoper* (1928) de spotlight op sociale misstanden. Dmitri Sjostakovitsj verbeeldt met zijn *Vijfde Symfonie* (1937) de strijd en angst van de Sovjetbevolking tijdens de Grote Zuivering (1936-1938). Olivier Messiaen componeert in een Duits krijgsgevangenkamp tijdens WO II het indrukwekkende *Quator pour la fin du temps* (1941). Benjamin Britten verklankt in zijn *War Requiem* (1962) een aangrijpende pacifistische boodschap. Alfred Schnittke laat in de jaren zeventig een kritische houding tegenover de Sovjetautoriteiten horen. In de opera *The Death of Klinghoffer* (1991) behandelt de Amerikaanse componist John Adams de Palestijns-Joodse kwestie.

Cursusnummer
27WV-2F12

Docent
Euwe de Jong studeerde orgel en muziektheorie aan het Stedelijk Conservatorium in Groningen. Hij was directeur van de Schumann Akademie en hoofddocent Praktische Muziektheorie aan het Conservatorium van Utrecht.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Dinsdag 19 januari t/m 2 maart.

Tijd
10.00 - 12.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
12 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
De executie van Marie Antoinette (1755-1793), koningin van Frankrijk. Jan Dussek (1760-1812) zette deze gebeurtenis uit de Franse Revolutie op muziek: The Sufferings of the Queen of France (Meisterdrucke.nl).

Voedselzekerheid en het Milieu

Kan Moeder Aarde ons blijven voeden?

De productie van voedsel voor de wereldbevolking vraagt enorme hoeveelheden land, water en energie en leidt tot erosie, verdroging, ontbossing, verlies aan biodiversiteit etc. Ook in eigen land zijn veel milieuproblemen gerelateerd aan het landbouwsysteem. Aan de andere kant is voedsel essentieel voor ons voortbestaan. Op welke manieren kunnen we de milieueffecten van de landbouw verminderen en toch genoeg voedsel produceren?

In deze cursus kwantificeren we de milieueffecten van ons voedselsysteem en onderzoeken we de mogelijkheden om deze effecten te verkleinen maar ook de consequenties van die veranderingen. Zowel de veranderingen in de consumptie (anders eten), als die in de productie (anders produceren), en die van de logistiek (ander land van herkomst) komen aan de orde. We plaatsen dit in een historisch perspectief: hoe zag het voedselsysteem er 50 jaar geleden uit? Wat was het milieueffect toen en kunnen we er iets van leren voor de toekomst? We zullen zien dat elke verandering consequenties heeft (minder variatie in de winkel, minder inkomen voor de boer). Welke keuze de beste is, is iets voor de politiek en is geen onderdeel van de cursus. Hier houden we ons bij het kwantificeren (meer of minder i.p.v. slechter of beter) en het in kaart brengen van de consequenties.

Programma

1 De milieueffecten van het huidige voedselsysteem
2 De consumptie
3 De productie
4 Logistiek
5 De Casestudie Stikstof
6 Afsluiting/ Integratie

Voor de liefhebbers zijn er opdrachten (bepaal de footprint van je maaltijd).

Cursusnummer
27WV-2F13

Docent
Drs. Ir. Sanderine Nonhebel was universitair hoofddocent aan de Rijksuniversiteit Groningen en deed meer dan 30 jaar onderzoek naar de milieueffecten van het voedselsysteem.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Dinsdag 26 januari t/m 9 maart, 23 februari vervalt.

Tijd
14.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

Inschrijven voor
19 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Sanderine Nonhebel.

De huidige wereldwijde opmars van autocraten

Democratische erosie, geopolitieke chaos en de zorgwekkende opkomst van alleenheersers

De sterke en zorgwekkende opkomst van autocraten is een wereldwijde trend sinds de eeuwwisseling. Daarbij vinden plotselinge revoluties plaats. Maar het proces kan ook geleidelijk gaan: gevestigde en sterke democratieën brokkelen af, omdat hun instituties van binnenuit langzaam uitgehold worden. Tegenwoordig worden autocratieën niet langer bestuurd door één 'slechte man', maar door slimme netwerken van internationale, dictatoriale, financieel corrupte en digitale structuren. Hoe zien die netwerken eruit? Wie zijn de belangrijkste hedendaagse autocraten en hoe zien hun methoden eruit om aan de macht te blijven?

Onderzoek laat zien dat de meerderheid van de mondiale bevolking tegenwoordig binnen autocratische systemen leeft. Deze spannende cursus is een ontdekkingstocht door de huidige wereld van de autocratie, die in de 21ste eeuw sterk aan invloed gewonnen heeft. Een autocratie wordt getypeerd door de macht die bij één leider of bij een kleine groep berust. Verkiezingen worden gemanipuleerd; vrije meningsuiting is niet of nauwelijks mogelijk; rechtspraak is niet of beperkt onafhankelijk. In deze cursus behandelen we de machtigste moderne autocraten: Xi Jinping (China), Vladimir Putin (Rusland), Kim Jong-un (Noord-Korea), Donald Trump (VS), Khameini Sr en Jr (Iran), Erdoğan (Turkije) en Bashar al-Assad (Syrië). We gaan na hoe hun regimes functioneren, hoe zij hun macht behouden via politieke controle, propaganda en repressie. De cursus biedt ook inzicht in de gevolgen van autocratisch bestuur voor de samenleving, de economie en de geopolitieke verhoudingen. We sluiten af met een debat of we ons zorgen moeten maken dat ook de EU en Nederland ten prooi vallen aan de heersende autocratische tendens. Wat moet ons weerwoord zijn?

Cursusnummer
27WV-2F14

Docent
Prof. dr. em. Rien Segers is emeritus hoogleraar Aziatische Bedrijfsstrategie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is een veelgevraagd spreker, gasthoogleraar in China, Taiwan en de VS.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Maandag 1 februari t/m 19 april, 15 februari en 29 maart vervallen.

Tijd
14.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

Inschrijven voor
25 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Compilatie Elles Veldhuis.

De geleedpotigen: insecten en andere kriebelbeestjes

Een overzicht van de soortenrijkste diergroep op aarde

Geleedpotigen omvatten o.a. de insecten, spinachtigen, kreeftachtigen en duizend- en miljoenpoten. Ze vormen met meer dan een miljoen soorten de meest diverse diergroep op aarde. Ze hebben allerlei vormen, kleuren en interessante gedragingen. Ze zijn van groot belang als bestuivers, zaadverspreiders, afvalopruimers en stapelvoedsel voor andere dieren. Toch krijgen ze zelden de waardering die ze verdienen. Tijd om ze eens van dichtbij te bekijken!

Nederlandse biodiversiteit bestaat vooral uit insecten en andere geleedpotigen. Ze worden gekenmerkt door een pantser van chitine, bestaande uit scharnierend platen en buizen. De soortenrijkste groepen zijn:

1 insecten: landbewoners met 6 pootjes, aangepaste versies in zoet water: vlinders, kevers, wespen, vliegen, sprinkhanen en nog veel meer;
2 kreeftachtigen: vooral zeedieren met variabele aantallen (gespleten) pootjes: krabben, kreeften en garnalen, maar ook watervlooien, zeepokken en pissebedden;
3 duizendpootachtigen: bodemjagers en afvalopruimers met hoogstens een paar honderd pootjes: duizendpoten en miljoenpoten;
4 spinachtigen: vooral landroofdieren met 8 pootjes: spinnen, hooiwagens, schorpioenen, mijten en een paar tropische verrassingen.

Daarnaast zijn er in de loop van de evolutie nog andere groepen geleedpotigen geweest en (helaas) uitgestorven: trilobieten, zeeschorpioenen en enorme libellen en duizendpoten. Al deze veelpoters zullen in de schijnwerpers staan, met de nadruk op soorten die in eigen huis, tuin en keuken zijn aan te treffen.

Cursusnummer
27WV-2F15

Docent
Drs. Peter Koomen studeerde biologie en werkte o.a. bij Universiteit Leiden, Naturalis BC en Natuurmuseum Fryslân. Zijn grootste belangstelling gaat uit naar spinnen, inclusief hun evolutie.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met mogelijkheid tot vragen na afloop.

Data
Vrijdag 5 maart t/m 16 april, 26 maart vervalt.

Tijd
11.00-13.00 uur

Cursusprijs
€ 175,00

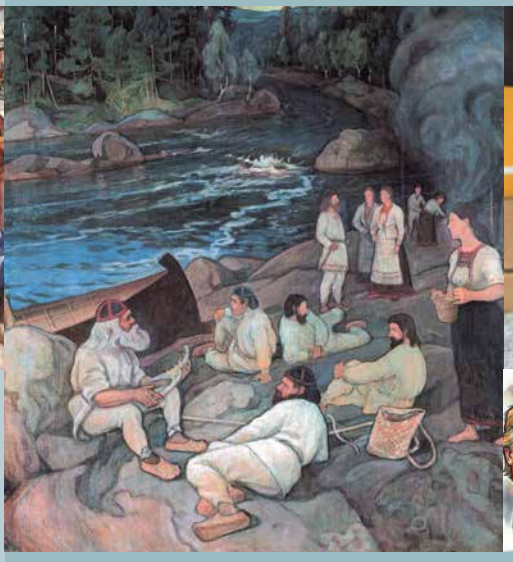
Inschrijven voor
26 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Compositie Peter Koomen.

Assen

Moslims en Joden in de Middeleeuwen

Samenleven, Cultuur en Conflict

Deze cursus biedt een verkenning van de geschiedenis van Moslims en Joden in de middeleeuwen. Een verhaal van ontmoeting, samenwerking en wederzijds respect ondanks tegenstellingen die op gezette tijden tot conflict hebben geleid. Vanaf de opkomst van de Islam in de 7e eeuw tot de verdrijving uit Spanje in 1492 en de diaspora die daarop volgde werpen deze colleges nieuw licht op een verleden dat verrassend actueel blijkt.

We bestuderen de middeleeuwse verhoudingen tussen Moslims en Joden in het Midden-Oosten en Spanje. Aan de hand van thema's als co-existentie, tolerantie, culturele bloei en onderlinge spanning wordt hun wederzijdse invloed op religie, filosofie, wetenschap en economie gepresenteerd. Op de achtergrond speelt de vraag hoe dit gedeelde verleden doorwerkt in hedendaagse beeldvorming of een inspiratiebron kan zijn om modern vooroordeel en misverstand tegen te gaan. Geschikt voor iedereen met brede historische interesse.

Programma

1 Het ontstaan van de Islam in de 7e eeuw: feit en fictie, Mohammeds contacten met Joodse stammen op het Arabisch Schiereiland, de vroege Islamitische rijken, de status van Joden (en Christenen) onder Islamitisch bestuur, eerste vormen van convivencia (samenleven).
2 Al-Andalus met nadruk op het kalifaat van Córdoba, de rol van Joodse viziers, geleerden en artsen in Islamitische hofkringen, de opkomst van de Karaieten, filosofie en wetenschap: Maimonides, Ibn Hazm, vertaalbewegingen, relatieve tolerantie vs. periodes van vervolging (bijv. Almohaden).
3 De Kruistochten (11e–13e eeuw), impact op Moslims en Joden, Moslim-Joodse relaties in de steden, Saladin en de herovering van Jeruzalem, brieven uit de Geniza-collectie.
4 De val van Granada (1492), de verdrijving van Joden en Moslims uit Spanje, de rol van het Ottomaanse Rijk, cultureel erfgoed van Islamitisch-Joodse samenwerking, doorwerking van de middeleeuwse verhoudingen in het heden.

Cursusnummer
27WV-3D01

Docent
Dr. Wout van Bekkum is emeritus-hoogleraar Midden-Oosten Studies aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zijn expertise ligt op het terrein van de Semitische Talen en Culturen met nadruk op de Middeleeuwen.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Maandag 1 februari t/m 1 maart, 22 februari vervalt.

Tijd
11.00-13.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

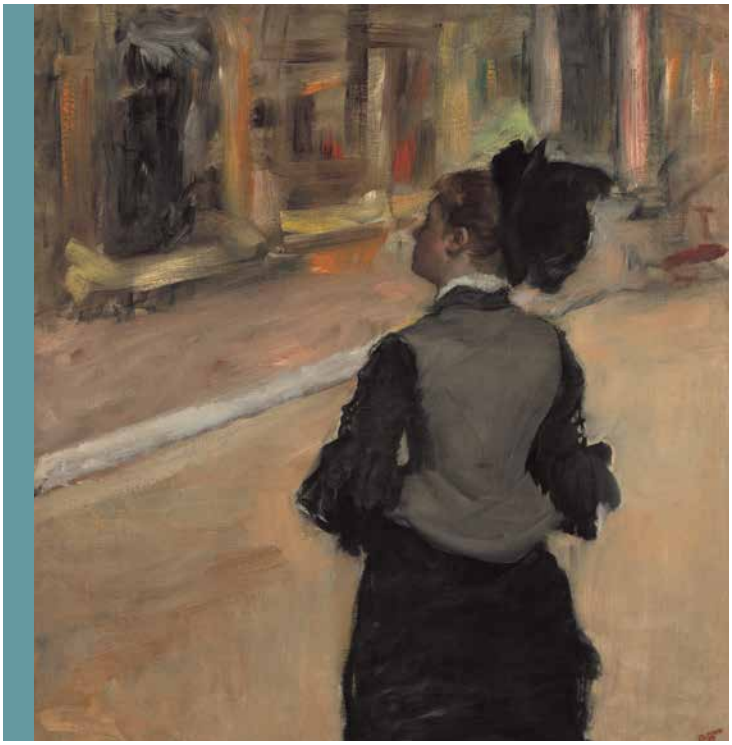
Inschrijven voor
25 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Maimonides
(foto Wout van Bekkum)

Kunstduo's

Vrouwelijke kunstenaars uit de schaduw

"En staat tezamen, maar niet te dicht bijeen: want de zuilen van de tempel staan ieder op zichzelf, en de eik en de cypres staan niet in elkaars schaduw" (Kahlil Gibran).

Na 1850 neemt het aantal professionele vrouwelijke kunstenaars sterk toe. Tegelijkertijd dient zich het begin van de moderne kunst aan. Vrouwen hebben daarin een essentiële rol gespeeld. In deze cursus staan zes kunstduo's centraal, waarin vrouwelijke kunstenaars eindelijk de plaats krijgen die hen in de kunstgeschiedenis toekomt. Tussen de leden van elk duo bestond een intense vriendschap en vaak een liefdesrelatie.

Programma

1 Éduoard Manet en Berthe Morisot
2 Edgar Degas en Mary Cassatt
3 Auguste Rodin en Camille Claudel
4 Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten
5 Wassily Kandinsky en Gabriele Münter
6 Robert Delaunay en Sonia Delaunay-Terk

Cursusnummer
27WV-3D02

Docent
Drs. Margaret Breukink wordt gedreven door haar passie voor kunst. Haar specialiteit is het bieden van een brede cultuurhistorische context met veel aandacht voor de achtergrondverhalen en het gebruik van het beeldmateriaal.

Cursusvorm
Hoorcollege (6x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 14 januari t/m 18 februari.

Tijd
10.30 - 12.30 uur

Cursusprijs
€ 187,50 incl. cursus-materiaal in kleur.

Inschrijven voor
7 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Afbeelding: Edgar Degas, Vrouw (Mary Cassatt) van achteren gezien (Museumbezoek), 1879-1885, olieverf op doek, 81.3 x 75.6 cm, National Gallery of Art, Washington.

Reis naar het Deense Skagen

Het beroemde licht en de veelzijdigheid van de kunstenaarskolonie

Skagen staat bekend om de meeste zonuren, het fantastische licht, de zeeën die bij elkaar komen én als kunstenaarskolonie. Vele kunstenaars, mannen en vrouwen, kwamen naar deze bijzondere plek om het zware vissersleven en de indrukwekkende natuur vast te leggen. Er ontstond een hechte groep die er samen voor zorgde dat er nu een museum met bijbehorende kunstenaarshuizen te bezoeken is. In deze cursus leer je hun leven en werk goed kennen. Natuurlijk is er ook aandacht voor de internationale context en thema's zoals vriendschappen, verzamelaars en de opbouw van een oeuvre. Ga je mee op reis?

Programma

1 De Deense weg
2 Anna en Michael Ancher
3 Het (vissers)leven verbeeld: realisme versus romantiek
4 Vriendschappen & verzamelaars
5 De erfenis

Cursusnummer
27WV-3D03

Docent
Janita Baron MA is kunsthistorica en artistiek directeur van het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg – een museum gespecialiseerd in kunstenaarskolonies. Daarnaast is ze museumdocente en schrijfster met nadruk op vrouwelijke kunstenaars en de lange negentiende eeuw.

Cursusvorm
Hoorcollege (5x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 4 maart t/m 1 april.

Tijd
10.00-11.45 uur

Cursusprijs
€ 150,00

Inschrijven voor
25 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Skagen (foto Janita Baron).

Art Nouveau in vier wereldsteden

Unieke kunstvormen in Brussel, Parijs, Barcelona en Wenen

Deze reeks is gewijd aan prachtige en originele kunstuitingen van de Art Nouveau in de sprankelende steden Brussel, Parijs, Barcelona en Wenen. De colleges zijn bijzonder aantrekkelijk voor degenen die al enthousiaste Art Nouveau liefhebbers zijn geworden, maar zijn zeker ook toegankelijk voor wie deze sierlijke, unieke kunstvorm beter wil leren kennen.

Parijs, Brussel, Barcelona en Wenen: vier steden in Europa waar rond 1900 de Art Nouveau hoogtij viert. In Brussel bloeit de opkomst van de Art Nouveau dankzij de interesse van een welvarende klasse die zo haar vooruitstrevendheid wil onderstrepen. De gebouwen die door Horta en Hankar ontstaan zijn adembenemend! In het mondaine Parijs is er de Wereldtentoonstelling van 1900 waar de Art Nouveau een prominente plaats inneemt. De beeldbepalende metro ingangen van sterarchitect Guimard zijn nog steeds vermaard! In verrassend Barcelona bepalen Gaudi en Montaner grotendeels het veranderende stadsbeeld en zetten schitterende creaties neer. In eigentijds Wenen, met Klimt en Hoffmann, ontstaat een vernieuwende, meer geometrische kunst.

In alle steden zijn ook exceptionele juwelenmakers aan het werk, en natuurlijk komt ook de affiche- en schilderkunst aan bod, die op dat moment hoogtij viert. Verder maakt u kennis met andere vormen van kunstnijverheid, zoals de creaties van de Wiener Werkstaette.

Cursusnummer
27WV-3D04

Docent
Dr. Annemie De Gendt heeft vele jaren ervaring als docente aan de RUG. Zij deelt heel graag haar kennis en doet dat met veel enthousiasme en plezier.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 9 februari t/m 9 maart, 23 februari vervalt.

Tijd
14.00 - 16.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

Inschrijven voor
2 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Van Gisbert Combaz, La Libre Esthétique (Wikipedia).

Verborgen Verhalen

Griekse mythologie aan de hand van kunstwerken van toen tot nu

Herkent u dat? Rondlopen in een museum en het bordje nodig hebben om het verhaal te kunnen ontcijferen dat op een groot schilderij wordt weergegeven? Het is natuurlijk niet erg om het bordje nodig te hebben — daarvoor zijn ze er. Maar hoe leuk zou het zijn om een zaal binnen te lopen en direct het verhaal te herkennen?

Tijdens deze cursus gaan we interactief samen aan de slag om verborgen verhalen in de toekomst sneller te herkennen aan de hand van symbolen en attributen. De geschriften van Hesiodos, Homerus, Ovidius en anderen zijn al eeuwenlang inspiratiebronnen voor schilderijen, beeldhouwwerken en keramiek. In deze cursus komt daarom ook de gehele kunstgeschiedenis aan bod: van oude tot hedendaagse kunst. Zo ontdekken we samen hoe we ten eerste het verhaal kunnen herkennen én ten tweede hoe we deze werken in hun context kunnen plaatsen.

Programma

1 Het ontstaan van Griekse mythologie
2 Welkom op de Olympus
3 Avontuur(tjes)
4 Het paard van Troje
5 Odysseus & Penelope
6 Metarmofosen
7 Het moraal van het verhaal
8 De 12 werken van Herakles
9 Oedipus Rex, Argonautica e.a.
10 Invloed op Christelijke kunst

Cursusnummer
27WV-3D05

Docent
Janita Baron MA is kunsthistorica en artistiek directeur van het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg – een museum gespecialiseerd in kunstenaarskolonies. Daarnaast is ze museumdocente en schrijfster met nadruk op vrouwelijke kunstenaars en de lange negentiende eeuw.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 14 januari t/m 25 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
14.00-15.45 uur

Cursusprijs
€ 275,00

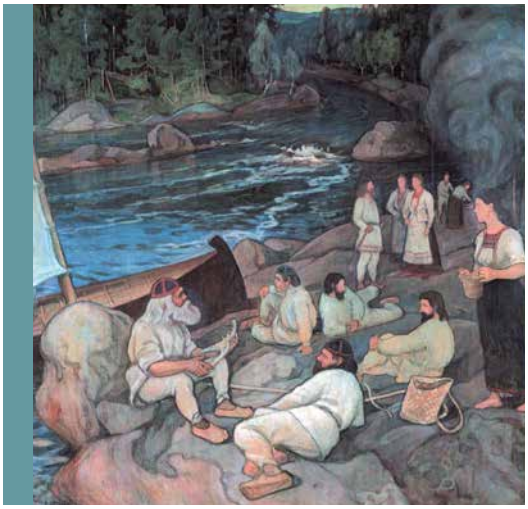
Inschrijven voor
7 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Rafaël - Het beraad der goden (Wiki Commons).

De Finse 'Kalevala' en verwante epen

Kennismaking met bijzondere teksten uit Noordoost-Europa

Finland viert in 2027 feestelijk zijn honderdtiende verjaardag, want op 6 december 1917 verklaarde het land zich onafhankelijk van Rusland. Maar de Finse cultuur is uiteraard veel ouder – de Finnen wonen al sinds duizenden jaren op dezelfde plek. Het indrukwekkendste voorbeeld hiervan is hun wereldberoemde epos 'Kalevala'. Daarop zijn ook epen in nauw verwante, maar onbekende talen als het Wepsisch, Estisch en Setu geïnspireerd.

Het epos *Kalevala* is samengesteld uit liederen die de arts, schrijver en taalwetenschapper Elias Lönnrot (1802–1884) heeft opgetekend. Hij voegde talrijke elementen uit de Finse mythologie en volkspoëzie samen tot een spectaculair geheel van 22.795 verzen.

In acht hoorcolleges worden allerlei kanten van deze hoeksteen van de Finse identiteit belicht. Kwesties die aan bod komen zijn: wat is er zo 'Fins' aan de *Kalevala*? Hoe was de culturele situatie in de 19e eeuw in Finland en Noord-Oost-Europa? Waarom was de publicatie van het epos (1835) zo belangrijk en hoe werd het in binnen- en buitenland ontvangen?

Verder wordt de inhoud van de *Kalevala* besproken en diepen we kernpassages uit. Ook bekijken we hoe het epos diepe sporen heeft achtergelaten in andere kunstvormen zoals film, beeldende kunst en muziek. Daarnaast is er aandacht voor het Estische epos *Kalevipoeg* en de epen in het Wepsisch (een bijna uitgestorven taal) en Setu.

Cursusnummer
27WV-3D06

Docent
Prof. dr. em. Cornelius Hasselblatt was van 1998 t/m 2014 hoogleraar Finoegrische talen en culturen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zijn specialiteiten zijn de Oostzeefinse talen (Estisch, Fins en kleine verwante talen), Finse en Estische literatuur, receptieonderzoek, geschiedenis en cultuurgeschiedenis.

Cursusvorm
Hoorcollege (8x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Donderdag 28 januari t/m 25 maart, 25 februari vervalt.

Tijd
11.00-12.45 uur

Cursusprijs
€ 225,00

Inschrijven voor
21 januari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Väinämöisen soitto, Pekka Halonen, 1897 (WikimediaCommons).

Psychologie van emoties

Verschillende visies op (omgaan met) emoties

Emoties spelen een belangrijke rol in ons dagelijks leven. Emoties hebben effect op hoe we denken, beslissen, omgaan met anderen en naar onszelf kijken. Althans, dat was de gangbare opvatting binnen de psychologie. Maar klopt dat wel? Er bestaat binnen de wetenschap nog altijd geen alom geaccepteerde theorie over wat emoties precies zijn, hoe ze ontstaan en welke rol ze spelen in ons leven.

Deze cursus biedt een overzicht van allerlei visies op (het omgaan met) emoties en de vermeende relatie tussen emoties, onze persoonlijkheid en ons gedrag.

Ervaren we allemaal dezelfde emoties op dezelfde manier? Kunnen we emoties daadwerkelijk in ons lichaam voelen? We staan stil bij de betekenis van lichamelijke sensaties en gevoelens en bij de manier waarop deze ons gedrag kunnen beïnvloeden.

Ook het uiten en onderdrukken van emoties komt aan bod. Is het altijd goed om je emoties te uiten? En wat gebeurt er als je emoties juist niet uit?

Tot slot kijken we naar hedendaagse cognitieve gedragstherapie, zoals ACT, en de verschillende manieren waarop daarin met emoties wordt omgegaan. Bestaat er eigenlijk wel zoiets als een 'goede' manier om met emoties om te gaan? Of een 'goede' manier om om te gaan met verlies en rouw?

Deze cursus is bedoeld voor iedereen die meer wil begrijpen van de mens en zijn emoties. Er is geen voorkennis nodig, u zult er versteld van staan hoeveel 'kennis' we allemaal menen te hebben over (goed omgaan met) emoties. Maar.... klopt dat allemaal wel?

Cursusnummer
27WV-3D07

Docent
Drs. Agnes Schilder is toegepast psycholoog, spreker, docent en coach. Ze is als docent-onderzoeker verbonden aan de Hanzehogeschool in Groningen en eigenaar van ACTtoo en Boven het maaiveld Coaching. Homepage: www.acttoo.nl en www.bovenhetmaai-veldcoaching.nl

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen.

Data
Woensdag 3, 17, 31 maart en woensdag 14 april.

Tijd
14.15-16.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

Inschrijven voor
24 februari 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Magnific.

De huidige wereldwijde opmars van autocraten

Democratische erosie, geopolitieke chaos en de zorgwekkende opkomst van alleenheersers

De sterke en zorgwekkende opkomst van autocraten is een wereldwijde trend sinds de eeuwwisseling. Daarbij vinden plotselinge revoluties plaats. Maar het proces kan ook geleidelijk gaan: gevestigde en sterke democratieën brokkelen af, omdat hun instituties van binnenuit langzaam uitgehold worden. Tegenwoordig worden autocratieën niet langer bestuurd door één 'slechte man', maar door slimme netwerken van internationale, dictatoriale, financieel corrupte en digitale structuren. Hoe zien die netwerken eruit? Wie zijn de belangrijkste hedendaagse autocraten en hoe zien hun methoden eruit om aan de macht te blijven?

Onderzoek laat zien dat de meerderheid van de mondiale bevolking tegenwoordig binnen autocratische systemen leeft. Deze spannende cursus is een ontdekkingstocht door de huidige wereld van de autocratie, die in de 21ste eeuw sterk aan invloed gewonnen heeft. Een autocratie wordt getypeerd door de macht die bij één leider of bij een kleine groep berust. Verkiezingen worden gemanipuleerd; vrije meningsuiting is niet of nauwelijks mogelijk; rechtspraak is niet of beperkt onafhankelijk. In deze cursus behandelen we de machtigste moderne autocraten: Xi Jinping (China), Vladimir Putin (Rusland), Kim Jong-un (Noord-Korea), Donald Trump (VS), Khameini Sr en Jr (Iran), Erdoğan (Turkije) en Bashar al-Assad (Syrië). We gaan na hoe hun regimes functioneren, hoe zij hun macht behouden via politieke controle, propaganda en repressie. De cursus biedt ook inzicht in de gevolgen van autocratisch bestuur voor de samenleving, de economie en de geopolitieke verhoudingen. We sluiten af met een debat of we ons zorgen moeten maken dat ook de EU en Nederland ten prooi vallen aan de heersende autocratische tendens. Wat moet ons weerwoord zijn?

Cursusnummer
27WV-3D08

Docent
Prof. dr. em. Rien Segers is emeritus hoogleraar Aziatische Bedrijfsstrategie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is een veelgevraagd spreker, gasthoogleraar in China, Taiwan en de VS.

Cursusvorm
Hoorcollege (10x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 2 februari t/m 13 april, 16 februari vervalt.

Tijd
10.00-12.00 uur

Cursusprijs
€ 275,00

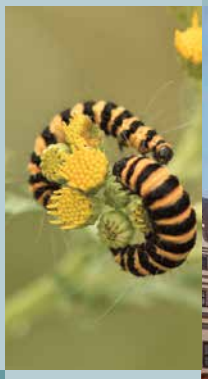
Inschrijven voor
26 januari 2027

Opmerkingen
Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan dus ook online worden gevolgd.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Compilatie Elles Veldhuis.

Zomer

Van Berlage tot Reitsma

Hoe het modernisme Groningen veroverde

Hoe modern is Groningen? Wie door de provincie reist, ontdekt een verrassend rijk architectonisch landschap waarin de grote vernieuwingen van het Nederlands modernisme hun eigen vertaling kregen. In deze cursus gaan we op zoek naar de architecten en ideeën achter die ontwikkeling.

We beginnen bij H.P. Berlage (1856-1934), één van de grondleggers van de Nederlandse moderne architectuur. Deze architect liet ook in Groningen zijn sporen na. Vervolgens richten we onze blik op Michel de Klerk (1884-1923), de grote vernieuwer van de Amsterdamse School. Zijn expressieve architectuur vond ook in Groningen navolging, waar architecten een eigen, herkenbare variant van de Amsterdamse School ontwikkelden. In de derde les maken we de stap naar de regionale architect Egbert Reitsma (1892-1976). Hij werkte vrijwel zijn gehele loopbaan in Groningen en ontwikkelde een oeuvre waarin invloeden van de Amsterdamse School, expressionisme en het modernisme samen komen. Zijn gebouwen laten zien hoe internationale en nationale architectuur ideeën uiteindelijk een heel eigen regionale vorm kunnen krijgen.

Aan de hand van gebouwen, tekeningen en foto's leren we opnieuw kijken naar de architectuur van Groningen. Bekende gebouwen kunnen daardoor een verrassend nieuw verhaal vertellen.

Een cursus voor iedereen die geïnteresseerd is in architectuur, de geschiedenis van Groningen en de vraag, hoe de moderne tijd zichtbaar wordt in de gebouwde omgeving.

Cursusnummer
27VZ-1G01

Docent
Dr. Rixt Hoekstra is docent en onderzoeker op het gebied van moderne architectuur en werkte na haar promotie als theoriedocent aan architectuuropleidingen in binnen- en buitenland. Zij is gespecialiseerd in genderstudies en de geschiedschrijving van de moderne architectuur. hetmaai-veldcoaching.nl

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Dinsdag 4 mei t/m 25 mei.

Tijd
13.00-15.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

Inschrijven voor
27 april 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Directeurswoning Noorder Sanatorium Zuidlaren, Reitsma, 1935 (Wikimedia Commons).

Leipzig en Dresden: sporen van verleden en heden

Geschiedenis van de twee belangrijkste steden in Sachsen

Leipzig en Dresden hebben elk een eigen karakter. Leipzig is van oudsher een stad van handelsbeurzen, boekdrukkunst en muziek (Bach werkte hier 27 jaar lang), Dresden was residentie van de Sachsische vorsten, met grandioze barok-architectuur en kunstverzamelingen. U krijgt een overzicht (met lichtbeelden) van de geschiedenis van beide steden, o.a. over August der Starke, de Völkerschlacht tegen Napoleon, het bombardement van Dresden en de DDR-tijd.

Een zomercursus over de geschiedenis van de twee belangrijkste steden van Sachsen: Leipzig, van oudsher een stad van internationale handelsbeurzen, boekdrukkunst en muziek (Bach werkte 27 jaar lang aan de Thomaskirche en schreef hier onder meer de Matthäuspassion) en Dresden, ooit de trotse residentie van Sachsische vorsten en centrum van grandioze barok-architectuur en kunstverzamelingen (zoals de Frauenkirche, de Semper-opera en de schatkamer van August der Starke).

In vier colleges met lichtbeelden wordt de geschiedenis van Leipzig en Dresden behandeld: van hun ontstaan als Slavische nederzettingen tot het heden. Aandacht is er o.a. voor de jaren van August der Starke, voor het verwoestende bombardement van de stad in 1945 en voor de protesten in de DDR, de 'friedliche Revolution' en de 'Wende' in Leipzig. Tenslotte wordt stilgestaan bij de hedendaagse situatie in beide steden, onder meer de opkomst in Sachsen van Pegida en de Alternative für Deutschland (AfD).

Cursusnummer
27VZ-1G02

Docent
Drs. Michiel Hagdorn is literatuurwetenschapper. Hij doceert aan meerdere instellingen Duitse literatuur, muziek en (cultuur-) geschiedenis.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Meerdere dagen
5, 8, 12 en 15 juli.

Tijd
11.00-13.00 uur

Cursusprijs
€ 125,00

Inschrijven voor
28 juni 2027

Extra informatie
De docent organiseert een culturele reis naar Leipzig en Dresden, van 6 t/m 12 september 2027 (data onder voorbehoud). Informatie bij de docent: info@michielhagdorn.nl.

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Marktplein Leipzig met het Oude Stadhuis (Wikipedia).

Plantevolutie en systematiek

500 miljoen jaar innovaties in de plantenwereld

In deze collegereeks wordt een inkijk gegeven in de evolutie van planten. Over de verschillende innovaties en wat dat voor de verspreiding en succes van de planten betekende. Over de toenemende complexiteit van de bouw van planten en welke slimmigheid er voor de voortplanting zijn ontstaan. Elk college bestaat uit een presentatie binnen en een rondleiding buiten - in groepen - buiten door een deel van Hortus Haren.

Een tijdlijn van 500 miljoen jaar plantevolutie in 4 colleges. Elk college bestaat uit een eerste deel theorie en vervolgens een rondleiding langs het Evolutiepad en andere delen van de Hortus. Onder andere de volgende onderwerpen komen aan bod: diversiteit en systematiek, evolutie van plantopbouw en evolutie van voortplanting.

Deze cursus is zonder veel voorkennis goed te volgen voor iedereen met interesse op dit gebied. Het is een (uitgebreide) herhaling van de in 2026 gegeven cursus.

Deze cursus is niet geschikt voor personen die slecht ter been zijn.

Overige informatie
De colleges vinden plaats in het Theehuis Kreunen van de draak in de Chinese tuin van Hortus Botanicus Haren, Kerklaan 34, Haren. Goed bereikbaar met openbaar vervoer (bus 51 uit Groningen stopt voor de deur/Halte Hortus), ruime parkeergelegenheid schuin tegenover de Hortus.

De cursusprijs is inclusief een jaarabonnement voor de Hortus. Indien u beschikt over een jaarkaart voor de hortus, kunt u kortingscode 03-Hortus opgeven. U krijgt dan € 30,00 korting op de cursusprijs. Jaarkaart tonen bij de ingang.

Cursusnummer
27VZ-1G03

Docent
Dr. Tineke van der Meij heeft natuurkunde gestudeerd in Utrecht en is daar ook gepromoveerd.
Dr. Roel Strijkstra heeft Ecologie gestudeerd aan de Rijksuniversiteit Groningen en is daar ook gepromoveerd.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie.

Data
Meerdere dagen
31 mei, 2 juni, 7 juni en 9 juni.

Tijd
10.30-12.30 uur

Cursusprijs
€ 170,00
Cursusprijs inclusief koffie/thee en een jaarabonnement 2027 voor de Hortus.

Inschrijven voor
24 mei 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Een varen met sporen (foto Tineke van der Meij).

Plantenecologie en biodiversiteit

Planten in relatie tot hun omgeving (wegens succes herhaald)

Planten zijn als voedselproducenten de spil van de biodiversiteit. Hoe planten functioneren hangt af van een groot aantal factoren en relaties, die daarmee ook bepalend zijn voor de biodiversiteit. Inzicht in deze factoren is nodig om te kunnen begrijpen waarom biodiversiteit achteruitgaat en hoe je dit kunt tegengaan.

Dit geeft ook inzicht in hoe je de biodiversiteit kunt herstellen, bijvoorbeeld door middel van natuur(herstel)beheer en natuurontwikkeling. In de collegereeks komen begrippen aan de orde als geografische verspreiding van soorten, milieufactoren, nutriënten, voortplanting en verspreiding, vestiging en groei, concurrentie, vegetatietypen en vegetatiedynamiek. De ecologie van dieren wordt besproken, voor zover deze in relatie staat met planten (vraat, bestuiving, zaadverspreiding). Er wordt ingegaan op de gevolgen van menselijke invloed en een aantal op dit moment relevante veranderingen in het milieu, zoals gevolgen van klimaatverandering, stikstofproblematiek en bestrijdingsmiddelengebruik.

Deze cursus is niet geschikt voor personen die slecht ter been zijn. Het is een herhaling van de in 2025 en 2026 gegeven cursus.

Overige informatie
De cursusprijs is inclusief een jaarabonnement voor de Hortus. Indien u beschikt over een jaarkaart voor de Hortus, kunt u kortingcode 03-Hortus opgeven. U krijgt dan € 30,00 korting op de cursusprijs. Jaarkaart tonen bij de ingang.

De colleges vinden plaats in het Theehuis Kreunen van de draak in de Chinese tuin van Hortus Botanicus Haren, Kerklaan 34, Haren. Goed bereikbaar met openbaar vervoer (bus 51 uit Groningen stopt voor de deur/Halte Hortus), ruime parkeergelegenheid schuin tegenover de Hortus.

Cursusnummer
27VZ-1G04

Docent
Dr. Tineke van der Meij heeft natuurkunde gestudeerd in Utrecht en is daar ook gepromoveerd.
Dr. Roel Strijkstra heeft Ecologie gestudeerd aan de Rijksuniversiteit Groningen en is daar ook gepromoveerd.

Cursusvorm
Hoorcollege (4x) met ruimte voor vragen en discussie, gevolgd door een praktijkdeel in de tuin.

Data
Meerdere dagen
14, 16, 21 en 23 juni.

Tijd
10:30-12:30 uur

Cursusprijs
€ 170,00
Cursusprijs inclusief koffie/thee en een jaarabonnement 2027 voor de Hortus.

Inschrijven voor
7 juni 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
Rups op Jacobskruiskruid (foto Tineke van der Meij).

Wat is er toch aan de hand met Groenland?

IJs, politiek en klimaatverandering

Groenland staat volop in de belangstelling. Zowel de Verenigde Staten, Rusland als China willen macht uitoefenen op het grootste eiland ter wereld. Historicus Ynskje Penning, die enkele keren op Groenland is geweest, neemt u in dit actualiteitencollege mee naar een van de mooiste doch meest onherbergzame plekken op aarde.

Groenland is in korte tijd uitgegroeid tot een geopolitiek brandpunt. De Verenigde Staten, Rusland en China tonen toenemende interesse, gedreven door de strategische ligging en grondstoffen van Groenland. De ophef rond het voorstel van president Donald Trump om het eiland te kopen of desnoods te bezetten, heeft grote beroering gebracht onder de inwoners van Groenland en Europa. Het maakt vooral duidelijk hoe Washington naar Groenland kijkt: als strategisch bezit. Dat wringt, zeker omdat het eiland een autonoom deel is van Denemarken en de circa 57.000 inwoners weinig voelen voor aansluiting bij de VS. Een grote vraag is: bezit de VS wel de mogelijkheden om deze onherbergzame arctische wildernis te bezetten en in te lijven?

Cursusnummer
27VZ-2F00-L1

Docent
Ynskje Penning is docent geschiedenis. Ze heeft talloze lezingen gegeven over de achtergronden van haar historische romans, waarvoor ze zeer uitgebreid onderzoek doet.

Cursusvorm
Lezing

Data
Woensdag 9 juni

Tijd
14.00-15.30 uur

Cursusprijs
€ 15,00

Inschrijven voor
9 juni 2027

Meer informatie vindt u op
hovonoordnederland.nl

Afbeelding
IJsbreker bij Groenland (foto Ynskje Penning).

Inschrijfprocedure

Inschrijven voor lezing of cursus

Via de website van HOVO Noord-Nederland kunt u zich inschrijven voor een cursus of lezing. U dient hiervoor eerst een account aan te maken. Na het aanmaken van uw account kunt u zich inschrijven voor de cursus(sen) van uw keuze. Via uw account heeft u inzage in alle informatie betreffende uw cursus.

Na de inschrijving voor uw cursus ontvangt u per mail een bevestiging van uw inschrijving en de factuur. Mocht u deze inschrijfbevestiging niet ontvangen, stuurt u dan een berichtje naar hovo@rug.nl.

Definitieve cursusinformatie

De definitieve cursusinformatie ontvangt u uiterlijk in de week vóór aanvang van de cursus.Krijgt u deze cursusinformatie niet, stuurt u dan ter controle een berichtje naar hovo@rug.nl.

Annulering

U kunt een cursus annuleren tot de uiterste inschrijfdatum. Er worden dan wel administratiekosten (€ 20,-) in rekening gebracht. Het eventueel al betaalde cursusgeld (minus de administratiekosten) wordt dan aan u terugbetaald. Bij een annulering ná de uiterste inschrijfdatum wordt 50% van de cursusprijs in rekening gebracht. Vanaf de dag voor aanvang van de cursus is annuleren niet meer mogelijk.

Annuleren kan alléén schriftelijk, via de mail of per brief, onder vermelding van uw eigen gegevens, het bankrekeningnummer waarmee u heeft betaald en de titel en code van de cursus.

Annulering door HOVO

Als een cursus door onvoldoende aanmeldingen niet door kan gaan, sturen we u zo snel mogelijk na de peildatum (de uiterste inschrijfdatum) bericht. In andere gevallen, bijvoorbeeld bij ziekte van de docent, laten we dat per omgaande weten.
Als een cursus geen doorgang vindt, krijgt u het reeds betaalde cursusgeld uiteraard zo snel mogelijk teruggestort.

Algemene voorwaarden

Inschrijving voor lezing of curus
Via de website van HOVO Noord-Nederland kunt u zich inschrijven voor een cursus of lezing. U dient hiervoor eerst een account aan te maken. Na het aanmaken van uw account kunt u zich inschrijven voor de cursus(sen) van uw keuze.

Via uw account heeft u inzage in alle informatie betreffende uw cursus. Op de deelnemerslijst staan alleen de naam en woonplaats van de cursisten vermeld. Na de inschrijving voor uw cursus ontvangt u per mail een bevestiging van uw inschrijving en de factuur. De definitieve cursusinformatie ontvangt u uiterlijk in de week vóór aanvang van de cursus.

Cursuskosten
De cursusprijs, en de eventuele kosten van het cursusmateriaal, staan vermeld bij de desbetreffende cursus. De cursusprijs is inclusief btw. Met uw inschrijving voor een cursus gaat u een betalingsverplichting aan. De factuur ontvangt u meteen bij uw inschrijving. U kunt het bedrag voldoen door via IDeal te betalen of door overmaking van het bedrag, onder vermelding van het factuurnummer, vóór de op de factuur vermelde uiterste betaaldatum.

Annulering
U kunt een cursus annuleren tot de in de cursusgids vermelde uiterste inschrijfdatum. Er worden dan wel administratiekosten (€ 20,-) in rekening gebracht. Het eventueel al betaalde cursusgeld (minus de administratiekosten) wordt dan aan u terugbetaald. Bij een annulering na de uiterste inschrijfdatum wordt 50% van de cursusprijs in rekening gebracht. Vanaf de dag voor aanvang van de cursus is annuleren niet meer mogelijk.

Annuleren kan alléén schriftelijk, via de mail of per brief, onder vermelding van uw eigen gegevens, het bankrekeningnummer waarop u heeft betaald en de titel en code van de cursus.

Annulering door HOVO Noord-Nederland
Als een cursus door onvoldoende aanmeldingen niet door kan gaan, sturen we zo snel mogelijk na de peildatum (de uiterste inschrijfdatum) bericht. In andere gevallen, bijvoorbeeld bij ziekte van de docent, laten we dat per omgaande weten.

Als een cursus geen doorgang vindt, krijgt u het reeds betaalde cursusgeld uiteraard zo snel mogelijk volledig teruggestort.

Korting op de cursusprijs
Als dit noodzakelijk is kunt u van het Steunfonds HOVO Noord-Nederland een korting op het cursusgeld krijgen voor één cursus per programma. Er is geen korting mogelijk op het cursusmateriaal.

Bij een bruto gezinsinkomen lager dan € 25.000,- per jaar is een korting mogelijk van 50% op de in de studiegids genoemde cursusprijs. Bij uw kortingsaanvraag dient u een financieel bewijsstuk mee te sturen waaruit uw jaarinkomen is af te leiden.

De schriftelijke aanvraag voor de korting, met bewijsstuk, dient voor de uiterste inschrijfdatum bij ons aanwezig te zijn. Het kortingsbedrag ter hoogte van 50% van het door u vooruitbetaalde cursusgeld wordt dan aan u overgemaakt. U kunt de kortingsaanvraag met bijbehorende bewijsstukken ook per mail sturen.

Aansprakelijkheid
De in de studiegids vermelde gegevens kunnen aan wijzigingen onderhevig zijn zonder dat het bestuur van HOVO Noord-Nederland hiervoor aansprakelijk gesteld kan worden.

HOVO Noord- Nederland kan niet aansprakelijk worden gesteld voor schade aan personen en/ of eigendommen, noch voor vermissing van persoonlijke goederen, door welke oorzaak dan ook ontstaan voor, tijdens en na de door HOVO Noord-Nederland georganiseerde activiteiten.

HOVO
Noord-Nederland

Bezoekadres
Oude Boteringestraat 34
9712 GK Groningen
kamer 0014

Postadres
Postbus 72
9700 AB Groningen

Telefoon: (050) 363 65 97
E-mail: hovo@rug.nl
Rek.nr. NL20 RABO 0122848934

www.hovonoordnederland.nl